Lietas Nr. A420384614
Lietas arhīva Nr. AA43-0913-16/18

SPRIEDUMS
Latvijas tautas vārdā

Rīgā 2016.gada 30.septembrī

Administratīvā apgabaltiesa šādā sastāvā:
tiesnese referente A.Šteinberga,
tiesneši M.Osmane un V.Poķis

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz /pers. B/ pieteikumu par Jelgavas cietuma faktiskās rīcības, nenodrošinot atbilstošus uzturēšanās apstākļus Jelgavas cietumā laikposmā no 2013.gada 28.aprīļa līdz 2014.gada 22.janvārim, no 2014.gada 29.janvāra līdz 2014.gada 19.martam un no 2014.gada 26.marta līdz 2014.gada 13.maijam, atzīšanu par prettiesisku un morālā kaitējuma atlīdzinājumu 14 228,72 *euro* apmērā, sakarā ar /pers. B/ un Ieslodzījuma vietu pārvaldes apelācijas sūdzībām par Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 22.aprīļa spriedumu daļā, un /pers. B/ pieteikumu par morālā kaitējuma atlīdzinājumu 7114,36 *euro* apmērā sakarā ar Jelgavas cietuma prettiesisko faktisko rīcību, laikposmā no 2013.gada 18.februāra līdz 2013.gada 25.februārim un no 2013.gada 19.aprīļa līdz 2013.gada 20.decembrim nenodrošinot tiesības uz privātumu tualetes apmeklējuma laikā, sakarā ar /pers. B/ apelācijas sūdzību par Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 27.maija spriedumu daļā.

A p r a k s t o š ā d a ļ a

[1] Pieteicējs /pers. B/ 2013.gada 20.decembrī vērsās Ieslodzījuma vietu pārvaldē (turpmāk – pārvalde) ar iesniegumu par uzturēšanās apstākļiem Jelgavas cietumā (turpmāk – cietums) – neatbilstošu sanitārā mezgla norobežojumu un privātuma nenodrošināšanu tualetes apmeklējuma laikā no 2013.gada 18.februāra, kā arī morālā kaitējuma atlīdzinājumu Ls 5000 apmērā.

[2] Ar 2014.gada 8.maija lēmumu Nr.1/13-V/12 (turpmāk – 1.lēmums) pārvalde atzina par prettiesisku cietuma administrācijas rīcību, kamerā Nr.2 laikposmā no 2013.gada 18.februāra līdz 2013.gada 25.februārim, kamerā Nr./numurs/ laikposmā no 2013.gada 19.aprīļa līdz 2013.gada 30.aprīlim, kamerā Nr./numurs/ laikposmā no 2013.gada 30.aprīļa līdz 2013.gada 15.oktobrim un kamerā Nr.215 laikposmā no 2013.gada 15.oktobra līdz 2013.gada 20.decembrim nenodrošinot pieteicējam tiesības uz privātumu tualetes apmeklējuma laikā pietiekamā apjomā; uzdeva cietuma administrācijai nekavējoties rakstveidā atvainoties pieteicējam saistībā ar minēto prettiesisko cietuma administrācijas rīcību; atteica pieteicējam izdot administratīvo aktu par nodarītā kaitējuma atlīdzinājumu 7114,36 *euro* (Ls 5000) apmērā.

[2.1] Pārvalde konstatēja, ka no kameru durvīs iebūvētajām novērošanas actiņām sanitārais mezgls nav pārredzams, taču, ieejot kamerā, no cilvēka auguma augstuma ir pārredzams sanitārais mezgls un ieslodzītais, kurš tajā atrodas. Kamerā Nr.317 bija divu stāvu gulta, no kuras otrā stāva guļamvietas sanitārais mezgls bija pārredzams, jo guļamvieta atradās augstāk (1,25-1,30 m) par sanitārā mezgla norobežojuma augstumu (1,06 m). Pārvalde secināja, ka kamerā Nr.317 laikā, kad tajā atradās vēl viens ieslodzītais, pieteicējam nebija nodrošināts pietiekams privātums tualetes apmeklējuma laikā. Pārvalde atzina, ka arī laikposmā, kad pieteicējs kamerās atradās viens, ja cietuma administrācijas amatpersonas pēkšņi ienāktu kamerā ieslodzītā dabisko vajadzību nokārtošanas laikā, tad no cilvēka auguma augstuma būtu pārredzams sanitārais mezgls, un līdz ar to ieslodzītajai personai netiktu nodrošināts privātums.

[2.2] Pārvalde atzina, ka attiecīgā cietuma faktiskā rīcība neradīja pieteicējam būtiskas (neatgriezeniskas) sekas. Pārvalde norādīja, ka sanitārā mezgla norobežojums nosedza pieteicēja ķermeņa apakšdaļu, kā arī (ņemot vērā pieteicēja augumu 175 cm) no kameras durvju puses bija iespējams redzēt tikai pieteicēja ķermeņa augšdaļu. Pārvalde atsaucās uz Administratīvā procesa likuma 96.pantu un norādīja, ka par uzturēšanas apstākļiem kamerās Nr.2 , Nr.218, Nr.317 un Nr.215 pieteicējam kļuva zināms uzreiz pēc ievietošanas tajās, bet par uzturēšanas apstākļiem kamerā Nr.2 un kamerā Nr.218 pārvaldē pieteicējs vērsās tikai vairāk nekā pēc pusgada, bet pie cietuma administrācijas pieteicējs par uzturēšanas apstākļiem kamerās Nr.2 , Nr.218, Nr.317 un Nr.215 viņš vispār nebija vērsies, tātad pieteicējs nav izjutis tik lielu diskomfortu, kas viņa dzīves apstākļus padarītu neciešamus. Pieteicējs iesniegumā arī nav norādījis nevienu konkrētu gadījumu, kad kāds no ieslodzītajiem vai arī kāda no cietuma amatpersonām būtu pieteicēju novērojusi dabisko vajadzību kārtošanas laikā.

Pārvalde atzina, ka kaitējumam adekvāts atlīdzinājums pieteicējam ir Jelgavas cietuma administrācijas rakstveida atvainošanās, kas sniegs atbilstīgu gandarījumu pieteicējam, kā arī atturēs cietuma administrāciju no līdzīgu aizskārumu

izdarīšanas nākotnē.

[3] 2014.gada 9.jūnijā pieteicējs iesniedza Administratīvajā rajona tiesā pieteikumu par morālā kaitējuma atlīdzinājumu 7114,36 *euro* apmērā saistībā ar 1.lēmumā atzītajiem uzturēšanās apstākļiem.

Pieteicējs norāda, ka kameras ir aprīkotas ar sanitāro mezglu, kas no pārējās telpas ir norobežotas ar konstrukciju, kura nenodrošina, ka sanitārā mezgla apmeklēšanas laikā pieteicējs būtu norobežots no citu personu skata tādā mērā, lai garantētu pieteicēja privātuma aizsardzību. Konstrukciju augstums nepārsniedz 1 m. Ik reizi, apmeklējot sanitāro mezglu, pastāv iespēja, ka cietuma amatpersonas vai citas personas novēros pieteicēju. Viņš patstāvīgi izjūt pazemojumu, baiļu sajūtu, tiek grautas pieteicēja morālās un fiziskās spējas.

[4] Pārvalde tiesā iesniegtajos rakstveida paskaidrojumos pieteicēja pieteikumu uzskata par nepamatotu un noraidāmu, atsaucoties uz 1.lēmumā norādīto pamatojumu.

[5] Ar Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 27.maija spriedumu lietā Nr.A420303014 pieteikums tika apmierināts daļā. Pieteicējam noteikts morālā kaitējuma atlīdzinājums 500 *euro* apmērā, bet pārējā daļā pieteikums noraidīts.

Spriedums motivēts šādi.

[5.1] Tiesa atsaucās uz Administratīvā procesa likuma 92.pantu un 94.panta ceturto daļu, un norādīja, ka pārvalde 1.lēmumā ir atzinusi cietuma faktiskās rīcības, nenodrošinot pieteicējam pietiekamu privātumu tualetes apmeklējuma laikā, prettiesiskumu, tādējādi ir prezumējams pieteicēja tiesību aizskārums – kaitējuma atlīdzinājuma tiesiskais pamats.

[5.2] Tiesa, atsaucoties uz Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma (turpmāk – Zaudējumu atlīdzināšanas likums) 9.pantu, norādīja, ka morālā kaitējuma atlīdzinājuma pamats ir būtisks tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu prettiesisks aizskārums.

Ņemot vērā, ka pārvalde ir konstatējusi, ka iestādes prettiesiskā rīcība ir izpaudusies kā pieteicēja cilvēktiesību aizskārums, proti, konstatēta cilvēka cieņu pazemojoša apiešanās Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 95.panta un starptautisko cilvēktiesību normu izpratnē, tiesai neradās šaubas, ka pieteicēja tiesību aizskārums ir atzīstams par būtisku.

[5.3] Tiesa, atsaucoties uz Zaudējumu atlīdzināšanas likuma 14.panta ceturto daļu, kā arī Augstākās tiesas Tiesu prakses apkopojumā „Morālā kaitējuma atlīdzināšana administratīvajās lietās" norādīto, secināja, ka ir izvērtējams, vai ar iepriekš konstatēto tiesību aizskārumu pieteicējam ir radīts smags kaitējums un vai tam atbilstošs atlīdzinājums ir nosakāms naudā.

[5.4] Atsaucoties uz Zaudējumu atlīdzināšanas likuma 14.panta trešo daļu, tiesa secināja, ka pieteicēja prasījuma par 7114,36 *euro* atlīdzinājumu apmierināšanai būtu jākonstatē, ka iestādes prettiesiskas faktiskās rīcības rezultātā pieteicējam ir nodarīts smags morālais kaitējums vai kaitējums dzīvībai vai sevišķi smags kaitējums veselībai. Tiesa atzina, ka attiecībā uz nodarītu kaitējumu dzīvībai vai sevišķi smagu kaitējumu veselībai lietas materiālos nav pierādījumu, uz tādiem nenorāda arī pats pieteicējs. Līdz ar to ir izvērtējams, vai pieteicēja tiesību aizskārums ir būtisks un viņam nodarītās fiziskās ciešanas ir atzīstamas par smagu kaitējumu, lai adekvāts atlīdzinājums būtu nosakāms tā maksimālajā apmērā 7114,36 *euro*.

[5.5] Tiesa norādīja, ka, nosakot morālā kaitējuma atlīdzības veidu un apmēru, tiesai jāņem vērā pieteicēja rīcība un līdzatbildība un arī atlīdzinājums, kāds noteikts citos (jo sevišķi – salīdzināmos) gadījumos. Salīdzināmos gadījumos atlīdzinājumam ir jābūt līdzīgam, bet atšķirīgos gadījumos – atšķirīgam. Šī prasība izriet no tiesiskās vienlīdzības principa.

Tiesa konstatēja, ka izskatāmajā gadījumā nav iespējams atjaunot iepriekšējo stāvokli, jo konstatētajos apstākļos pieteicējs sodu ir izcietis – faktiskā rīcība ir pabeigta un nodarītais kaitējums ir neatgriezenisks. Tāpat pieteicējs kā īpaši pakļauta persona nevarēja novērst konstatētos apstākļus, lai samazinātu kaitējuma apmēru, jo soda izciešanas apstākļi tajā brīdi visās kamerās bija faktiski identiski.

[5.6] Tiesa atzina lietā nav izšķirošas nozīmes, ka pieteicējs savus iebildumus pārvaldei par uzturēšanas apstākļiem kamerā Nr.2 un kamerā Nr.218 izteica tikai pēc pusgada. No tā nevar izdarīt viennozīmīgu secinājumu, ka pieteicējs nav izjutis tik lielu diskomfortu, kas viņa dzīves apstākļus padarītu neciešamus.

Atteikumu izmaksāt morālo kaitējumu naudā nevar balstīt uz pieņēmumu, ka gadījumā, ja no pieteicēja būtu saņemti iebildumi par privātuma nenodrošināšanu tualetes apmeklējuma laikā, konstatētais pārkāpums tiktu novērsts. Tiesa to pamato ar apstākli, ka pieteicējs arī citā lietā (sk. lietu Nr.A420384614) ir izteicis iebildumus par privātuma nenodrošināšanu tualetes apmeklējuma laikā, kā arī šādus iebildumus cietuma administrācijai izteikuši arī citi ieslodzītie tai pašā laika periodā (sk. lietas Nr.A420341914, Nr.A420382414, Nr.A420285914, Nr.A420338514 un Nr.A420301514).

Tiesa atsaucās uz judikatūru jautājumā par atlīdzinājuma preventīvo funkciju.

[5.7] Tiesa norādīja uz tiesu praksi līdzīgos gadījumos (lieta „Melnītis pret Latviju", lietas Nr.A42645308, Nr.A420527810, Nr.A420577010, Nr.A42645308) un secināja, ka visos gadījumos, kad bija konstatēts cietsirdīgas un pazemojošas izturēšanās aizlieguma pārkāpums, viens no apstākļiem, kas ticis vērtēts, ir pārkāpuma ilgums.

Izskatāmajā lietā konstatējams, ka pieteicējs 252 dienas ir atradies cietuma kamerā cilvēka cieņu pazemojošos apstākļos – nav nodrošināts pietiekams privātums tualetes apmeklējuma laikā.

Vērā ņemams, ka 149 dienas pieteicējs kamerā atradies ar vēl vienu ieslodzīto. Tādējādi pieteicējs bija spiests kārtot dabiskās vajadzības otra ieslodzītā klātbūtnē, jo no cilvēka auguma augstuma ir pārredzams sanitārais mezgls, kā arī ieslodzītais, ja viņš dabisko vajadzību kārtošanas laikā atrodas sanitārajā mezglā. Turklāt kamerā Nr.317 bija divstāvu gulta, kura gan neatradās tieši pretī sanitārā mezgla ieejai, taču tās otrā stāva guļamvieta atradās augstāk par sanitārā mezgla

norobežojuma augstumu, līdz ar to bija pārredzams sanitārais mezgls.

Tiesa piešķīra nozīmi arī apstāklim, kad laika periodā, kad pieteicējs kamerā atradās viens, tiešā veidā netika skarts pieteicēja privātums, kā tikai gadījumā, ja laikā, kad pieteicējs kārtotu dabiskās vajadzības, kamerā ienāktu kāda persona. No lietas materiāliem ar lielu ticamības pakāpi neizriet, ka kāda no cietuma amatpersonām tiešām būtu rīkojusies tādējādi, lai būtu pamats konstatēt, ka pieteicēja privātums tika traucēts.

[5.8] Tiesa uzsvēra, ka, atšķirībā no iepriekš minētajām lietām, netiek konstatēts vairāku apstākļu kopums, kādos persona tiek turēta, kas visi kopā pārsniedz neizbēgamo ciešanu līmeni, kas ir raksturīgs ieslodzījumam, bet tikai viens apstāklis, kuru iestāde atzinusi par pārkāpumu – pietiekama privātuma nodrošināšana tualetes apmeklējuma laikā.

[5.9] Tiesa secināja, ka ar cietuma administrācijas prettiesisko faktisko rīcību pieteicējam nav radītas smagas morālās ciešanas, tomēr šāds pieteicēja tiesību aizskārums nav arī uzskatāms par nebūtisku vai mazsvarīgu, jo konkrētajā gadījumā ar iestādes prettiesisko rīcību ir aizskartas pieteicēja cilvēktiesības. Tādējādi tiesa neatzina par adekvātu atlīdzinājumu rakstveida atvainošanās veidā.

Ņemot vērā minēto tiesu praksi un šajā lietā konstatētos apstākļus – iestādes un pieteicēja rīcību un līdzatbildību, aizskarto tiesību nozīmīgumu, kaitējuma smagumu un apstākli, ka pārvalde jau ir ar 1.lēmumu uzlikusi pienākumu rakstveidā atvainoties pieteicējam un cietuma administrācija to ir izpildījusi, tiesa atzina, ka konkrētajā gadījumā par taisnīgu un adekvātu nodarītajam aizskārumam uzskatāms morālā kaitējuma atlīdzinājuma apmērs 500 *euro*.

[6] Par Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 27.maija spriedumu daļā, ar kuru pieteikums noraidīts, pieteicējs iesniedza apelācijas sūdzību, kas pamatota ar turpmāk norādītajiem argumentiem.

[6.1] No lietas materiāliem nav objektīvi iespējams konstatēt sanitārā mezglu norobežojumu izmērus, kā arī to, cik plašs skats paveras, no ārpuses raugoties pa kameras durvīs ierīkoto actiņu.

Tiesa norāda, ka no lietas materiāliem nav konstatējama tāda amatpersonu rīcība, kas būtu aizskārusi pieteicēja privātumu laikā, kad viņš kamerā atradās viens. Tomēr saskaņā ar pārvaldes 2007.gada 28.februāra kārtības Nr.1/12-1kārt „Apcietināto un notiesāto uzraudzības kārtība ieslodzījuma vietās" izriet, ka cietumā tiek nodrošināta nepārtraukta ieslodzīto uzraudzība, tātad arī pieteicējs tiek pastāvīgi uzraudzīts.

[6.2] Tiesa nav ņēmusi vērā, ka sanitārā mezgla apmeklēšana ietver gad tualetes apmeklējumu, gan mazgāšanos. Sanitārā mezgla šaurības dēļ pieteicējs bija spiests mazgāties bļodā, kura novietota kameras vidū.

[6.3] Pieteicējs pastāvīgi atradās stresa stāvoklī, jo visu laiku pastāvēja iespēja, ka cietuma amatpersonas vai citas personas viņu novēros mazgājoties vai tualetes apmeklējuma brīdi. Gadījumos, kad cietuma amatpersonas bez brīdinājuma vēra vaļā kameras durvis, pieteicējam mazgāšanās vai tualetes apmeklējuma bija jāpārtrauc, lai piesegtos. Turklāt pieteicējs sanitāro mezglu varēja apmeklēt laikā, kad kamerā neatradās otrs kameras biedrs, kā arī vakara stundās, jo tad bija mazāka amatpersonu kustība cietumā. Tomēr ne vienmēr tas bija iespējams, un pieteicējam nācās piedzīvot kaunpilnas situācijas.

[6.4] Nav pamatots tiesas apgalvojums, ka pieteicēja privātums netika skarts laikā, kad viņš kamerā atradās viens. Amatpersonām nebija iespējams lūgt neskatīties, turklāt daļa no amatpersonām ir sievietes.

[6.5] Tiesa neņēma vērā faktu, ka pārvalde jau vairāku gadu garumā ir informēta par pārkāpumiem ieslodzījuma vietās. Attiecībā pret pieteicēju netika ievērots ne Administratīvā procesa likuma 10.pantā noteiktais tiesiskās paļāvības princips, ne arī šī likuma 90.pantā noteiktais attiecībā uz faktisko rīcību.

[6.6] Tiesa noteica ievērojami zemāku atlīdzinājumu par to, kādu citās līdzīgās lietās noteikusi Eiropas Cilvēktiesību tiesa.

Apstākļi, kādos pieteicējs tika turēts, radīja viņam morālās ciešanas. Pieteicējs būtībā tika pakļauts spīdzināšanai. Pieteicējam nācās izjust pazemojuma sajūtu, mazvērtības kompleksus, ciešanas, tika grautas pieteicēja fiziskās un garīgās spējas. Turklāt pieteicējs šādos apstākļos tika turēts ilgstoši. Šo iemeslu dēļ morālā kaitējuma atlīdzinājums bija jānosaka tādā apmērā, kādā to vēlas pieteicējs.

[7] Pārvalde rakstveida paskaidrojumā par pieteicēja apelācijas sūdzību par Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 27.maija spriedumu daļā norāda, ka apelācijas sūdzību neatzīst un lūdz to noraidīt. Paskaidrojums pamatots ar šādiem apsvērumiem.

[7.1] Pārvaldei nav pamata apšaubīt cietuma administrācijas sniegtās informācijas par sanitāro mezglu platību, sanitārā mezgla nožogojumu augstumu un citas informācijas atbilstību faktiskajiem apstākļiem, arī pieteicējs iepriekš šīs informācijas patiesumu neapstrīdēja. Lietas materiālos ir arī attiecīgo cietuma kameru fotoattēli.

1.lēmumā jau tika konstatēts fakts, ka pieteicējam noteiktā laika periodā nācās apmeklēt sanitāro mezglu cita ieslodzītā klātbūtnē, kā arī viņš bija atklāts skatam, kamerā ienākot cietuma amatpersonai, tāpēc, pretēji pieteicēja iebildei, ka tiesa šo apstākli nav vērtējusi, jānorāda, ka par attiecīgo apstākli strīda nav.

Pieteicēja subjektīvais viedoklis, ka cietuma amatpersonas viņu novēroja ar mērķi kaut kādā veidā pazemot vai noniecināt, ir vērtējams kritiski. Pieteicējs arī nenorāda ne uz vienu konkrētu gadījumu.

[7.2] Pārvalde kritiski vērtē pieteicēja norādīto, ka viņš bija spiests mazgāties bļodā kameras vidū, jo no lietas materiālos esošajām fotogrāfijām redzams, ka pieteicējam bija iespēja sanitārajā mezglā ierīkoties tā, lai tur varētu nomazgāties.

[7.3] Pieteicējs neatsaucas ne uz vienu apstākli, kas būtu pamats viņa prasījuma apmierināšanai. Nav arī pamata uzskatīt, ka Jelgavas cietuma administrācijas faktiskā rīcība būtu pieteicējam radījusi neatgriezeniskas sekas. Turklāt pieteicējs par uzturēšanās apstākļiem attiecīgajās kamerās neziņoja uzreiz pēc tam, kad viņam šie apstākļi kļuva zināmi, līdz

ar to saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 96.pantu pieteicējs ir līdzatbildīgs.

[8] Pieteicējs 2014.gada 28.aprīlī un 13.maijā vērsās ar iesniegumiem (apvienoti vienā lietvedībā) pārvaldē par neatbilstošiem uzturēšanas apstākļiem cietuma kamerās Nr.2 , Nr.218, Nr.317 un Nr.215, norādot, ka kamerās ir nepietiekama dzīvojamā platība, neatbilstošs loga izmērs, nepietiekama dabiskā ventilācija, mākslīgā ventilācija nenodrošina kvalitatīvu gaisu, sanitārā mezgla apmeklējuma laikā netiek nodrošināts privātums, ir ierobežotas pieteicēja ārpus kameras aktivitātes, pastaigu laikā aizliegts biedroties ar citiem ieslodzītajiem, pastaigu laukumi nav aprīkoti ar signalizācijas sistēmu un netiek nodrošināts alternatīvs risinājums, lai ikdienas pastaigas varētu notikt nelabvēlīgos laika apstākļos. Pieteicējs lūdza atlīdzināt morālo kaitējumu 14 228,72 euro apmērā.

[9] Ar pārvaldes 2014.gada 7.augusta lēmumu Nr.1/13-V/1882/2201 (turpmāk – 2.lēmums) atzīta par prettiesisku Jelgavas cietuma rīcība daļā par tiesību uz privātumu nenodrošināšanu tualetes apmeklējuma laikā kamerā Nr.215 laikposmā no 2013.gada 21.decembra līdz 2014.gada 22.janvārim, no 2014.gada 29.janvāra līdz 2014.gada 10.martam un no 2014.gada 13.marta līdz 2014.gada 14.martam; kā atbilstīgs morālā kaitējuma atlīdzinājums par šo prettiesisko rīcību noteikta rakstveida atvainošanās. Cita veida faktisko rīcību pārvalde atzina par tiesisku, savukārt iesniegumu par faktisko rīcību laikposmā no 2013.gada 18.februāra līdz 27.aprīlim pārvalde termiņa nokavējuma dēļ atstāja bez izskatīšanas.

[10] 2014.gada 17.septembrī pieteicējs iesniedza Administratīvajā rajona tiesā pieteikumu par cietuma faktiskās rīcības, nenodrošinot atbilstošus uzturēšanās apstākļus cietumā laikposmā no 2013.gada 28.aprīļa līdz 2014.gada 22.janvārim, no 2014.gada 29.janvāra līdz 2014.gada 19.martam un no 2014.gada 26.marta līdz 2014.gada 13.maijam, atzīšanu par prettiesisku un morālā kaitējuma atlīdzinājumu 14 228,72 *euro* apmērā, Pieteikums pamatots ar turpmāk norādītajiem apsvērumiem.

[10.1] Attiecībā uz kameru platību pieteicējs norāda, ka atbilstoši Latvijas Soda izpildes kodeksa 77.pantam dzīvojamās platības norma cietumos kopmītņu tipa telpās vienam notiesātajam nevar būt mazāka par 2,5 m^2, bet vienieslodzījuma kamerās – ne mazāka par 9 m^2. Iestāde, pieteicēju ievietojot un turot kamerā, kura ir mazāka par 9 m^2, pakļauj viņu nelabvēlīgākiem apstākļiem nekā notiesātās personas.

[10.2] Attiecībā uz loga izmēru pieteicējs norāda, ka tiesību normas attīstās, lai personām uzlabotos labklājība un tiktu ievērotas cilvēktiesības. Ņemot vērā to, ka cietumam nav arhitektūras pieminekļa vai kultūras mantojuma statusa, trūkumus ir iespējams novērst, lai ieslodzītie netiktu pakļauti fiziskām un morālām ciešanām.

[10.3] Pieteicējs norāda, ka uz ventilāciju ir attiecināmi Ministru kabineta 2003.gada 23.septembra noteikumi Nr.534 „Latvijas būvnormatīvs LBN 231-03 „Dzīvojamo un publisko ēku apkure un ventilācija"", kuros noteiktas prasības, kādas jāievēro, projektējot un ierīkojot jaunbūvējamo, renovējamo un rekonstruējamo dzīvojamo un publisku ēku apkures, ventilācijas un kondicionēšanas sistēmas. Kamerā no sadaloša gaiteņa ieplūst tikai piesārņots gaiss; pieteicējam tiek liegta piekļuve āra gaisam un tiek pakļauts piesārņotā gaisa iedarbībai. Mākslīgās ventilācijas gaiss ir piesārņots un netiek attīrīts.

[10.4] Pieteicējs iesniegumā pārvaldei norādīja, ka netiek nodrošināts privātums sanitārā mezgla apmeklējuma laikā, nevis tikai tualetes apmeklējuma laikā.

[10.5] Attiecībā uz pieteicēja lūgumiem nodrošināt viņu ar algotu darbu, apmeklēt sporta zāli, profesionālās izglītības kursus un biedroties ar citiem ieslodzītajiem pieteicējs norāda, ka pārvaldes sniegtā informācija neatbilst patiesībai.

[10.6] Attiecībā uz signalizācijas pogu neesamību pieteicējs norāda uz Eiropas Padomes Ministru Komitejas ieteikumiem Rec (2006)2 dalībvalstīm par Eiropas cietumu noteikumiem, kuri noteic, ka visās ēkās, kurās jādzīvo, jāstrādā vai jāpulcējas ieslodzītajiem, ir ierīkota signalizācijas sistēma, kas ļauj ieslodzītajiem nekavējoties sazināties ar ieslodzījuma vietas darbiniekiem. Ir dažādi neprognozējami apstākļi, kas var radīt situāciju, kad ir nepieciešams nekavējoties saņemt palīdzību un pieklauvējot vai pasaukt nav iespējams (piemēram, veselības problēmas). Pieteicējam tiek liegta drošības sajūta un viņš tiek pakļauts fiziskām un morālām ciešanām.

[10.7] Pārvalde norādījusi, ka pieteicējs 12 reizes ir apmeklējis koncertus, četras izglītojošo filmu demonstrēšanas un Jaunā gada svinības. Minētais izklāsts ir maldīgs un neatbilst patiesībai. Pieteicējs kopumā apmeklējis pasākumus kopumā 13 stundas. Pieteicējs vienieslodzījuma kamerā pavada gada laikā 8395 stundas, no tām aptuveni 5475 stundas nomodā un 2920 stundas guļot.

[10.8] Pieteicējs, atsaucoties uz Satversmi, Satversmes tiesas atziņām, ANO Starptautisko paktu par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām, Eiropas Padomes konvenciju par spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanu, Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju (turpmāk – Konvencija) un Eiropas Cilvēktiesību tiesas atziņām, uzskata, ka pie konkrētajiem apstākļiem ir konstatējams, ka ir absolūti aizliegta necilvēcīga, cilvēka cieņu pazemojoša un slikta izturēšanās pret personu.

Pieteicējs atsaucas uz Administratīvās rajona tiesas, Administratīvās apgabaltiesas un Augstākās tiesas atziņām, un norāda, ka pret pieteicēju ir pieļauta cieņu pazemojoša attieksme, kas ir pamats morālā kaitējuma atlīdzinājuma noteikšanai 14 228,72 *euro* apmērā.

[11] Pārvalde rakstveida paskaidrojumā tiesai norāda, ka pieteikumu neatzīst un uzskata to par nepamatotu, norādot uz 2.lēmumā ietverto pamatojumu.

[12] Ar Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 22.aprīļa spriedumu lietā Nr.A420384614 pieteikums tika daļēji

apmierināts. Tiesa atzina par prettiesisku cietuma faktisko rīcību, nenodrošinot pieteicējam atbilstošus apcietinājumā turēšanas apstākļus – pietiekamu dabisko apgaismojumu kamerās Nr.218, Nr.317 un Nr.215 laikposmā no 2013.gada 28.aprīļa līdz 2014.gada 22.janvārim, no 2014.gada 29.janvāra līdz 2014.gada 19.martam un no 2014.gada 26.marta līdz 2014.gada 13.maijam, un nepietiekamu kameras Nr.317 platību laikposmā no 2013.gada 30.aprīļa līdz 2013.gada 10.maijam un no 2013.gada 29.maija līdz 2013.gada 14.oktobrim. Par to, kā arī par cietuma faktisko rīcību, nenodrošinot pieteicēja tiesības uz privātumu sanitārā mezgla apmeklējuma laikā laikposmā no 2013.gada 21.decembra līdz 2014.gada 22.janvārim, no 2014.gada 29.janvāra līdz 2014.gada 10.martam un no 2014.gada 13.marta līdz 2014.gada 14.martam, tiesa noteica morālā kaitējuma atlīdzinājumu 600 *euro*. Pārējā daļā pieteikums tika noraidīts.

Spriedums motivēts šādi.

[12.1] Tiesa atsaucās uz Administratīvā procesa likuma 1.panta trešo daļu, Satversmes 89. un 95.pantu, Konvencijas 3.pantu, kā arī Augstākās tiesas judikatūru, un norādīja, ka ir izvērtējams viss apstākļu kopums, kādā persona ir atradusies. Ja ir norādīti vairāki apstākļi, kas, personas ieskatā, liecina par Satversmes 95.panta pārkāpumu, nav pamatoti izdarīt secinājumu par katru apstākli atsevišķi. Iespējams, ka katrs apstāklis atsevišķi nerada tādas sekas, lai konstatētu būtisku cilvēktiesību pārkāpumu, bet, aplūkojot tos visus kopā, šāds secinājums ir izdarāms. Persona neizcieš katru no apstākļiem atsevišķi, tā tiek turēta attiecīgajos apstākļos, un visi kopā tie var pārsniegt neizbēgamo ciešanu līmeni, kas ir raksturīgs ieslodzījumam.

Šajā lietā ir strīds, vai apstākļu kopums cietumā strīdus periodā attiecībā pret pieteicēju būtu atzīstams par necilvēcīgu, pazemojošu un spīdzinošu izturēšanos pret pieteicēju, kas pārkāpj Satversmē un Konvencijā noteiktās tiesības. Proti, izskatāmajā lietā pieteicējs norādījis uz vairākiem apstākļiem, kas, viņa ieskatā, ir noveduši pie būtiskiem cilvēktiesību pārkāpumiem: pieteicējs turēts kamerās bez loga (neatbilstošs loga izmērs) un līdz ar to bez dabiskā apgaismojuma un dabiskās ventilācijas (bez svaiga gaisa) un nepietiekamas vai nekvalitatīvas mākslīgās ventilācijas; kamerās ir nepietiekama dzīvojamā platība; kameru sanitārā mezgla norobežojums nenodrošina pietiekamu privātumu; tiek ierobežotas pieteicēja ārpus kameras aktivitātes (pastaigu laikā aizliegts biedroties ar citiem ieslodzītajiem, pastaigu laukumi nav aprīkoti ar signalizācijas sistēmu un netiek nodrošināts alternatīvs risinājums, lai ikdienas pastaigas varētu notikt nelabvēlīgos laika apstākļos); noraidīti lūgumi par apmaksātu darbu, uzņemšanu profesionālās izglītības iegūšanai un sporta zāles apmeklēšanu.

[12.2] Tiesa izvērtēja pieteicēja norādītos apstākļus, sākot ar to, vai kameru, kurās tika turēts pieteicējs strīdus periodā, platība atbilst likuma prasībām.

Tiesa konstatēja, ka cietuma 8.vienības kameras Nr.317 kopējā platība ir 7,70 m^2, tai skaitā dzīvojamā platība 5,50 m^2 un sanitārā platība 2,20 m^2; kameras Nr.215 kopējā platība ir 7 m^2, tai skaitā dzīvojamā platība 5,37 m^2 un sanitārā mezgla platība 1,63 m^2; kameras Nr.218 kopējā platība ir 7,50 m^2, tai skaitā dzīvojamā platība 5,45 m^2 un sanitārā mezgla platība 2,05 m^2. Minētājās kamerās strīdus periodā pieteicējs atradās viens, izņemot kamerā Nr.317 kopā ar citu apcietināto personu laikposmā no 2013.gada 30.aprīļa līdz 2013.gada 10.maijam un no 2013.gada 29.maija līdz 2013.gada 14.oktobrim.

Tiesa konstatēja, ka pieteicējs cietumā strīdus periodā atradās apcietinātā statusā, līdz ar to uz viņa ieslodzījumā turēšanas kārtību piemērojamas Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma normu prasības.

Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 19.panta ceturtā daļa noteic, ka dzīvojamā platība izmeklēšanas cietumā vienam apcietinātajam nedrīkst būt mazāka par trim kvadrātmetriem.

Ievērojot minēto, tiesa secināja, ka, atrodoties kamerās Nr.218 un Nr.215 attiecīgajos laika periodos, pieteicējam tika nodrošināta pietiekama platība, kas ir lielāka par 3 m^2. Savukārt kamerā Nr.317 laika periodā no 2013.gada 30.aprīļa līdz 2013.gada 10.maijam un no 2013.gada 29.maija līdz 2013.gada 14.oktobrim pieteicējam, atrodoties šajā kamerā kopā vēl ar citu apcietināto personu, netika nodrošināta pietiekama dzīvojamā platība, kas pats par sevi ir atzīstams par Konvencijas 3.panta pārkāpumu *(sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2008.gada 12.jūnija sprieduma lietā „Vlasov pret Krieviju" 81.punktu un tur minētās atsauces uz tiesas judikatūru)*.

2.lēmumā ietvertais pamatojums, ka pieteicējs 2014.gada 13.maija iesniegumā nav sūdzējies par kameras Nr.317 platību, ir nepamatots, jo minētājā iesniegumā nav ietverta tieša norāde, ka pieteicējs būtu atsaucis savā 2014.gada 28.aprīļa iesniegumā norādīto par kameras Nr.317 platību.

Turpinot vērtēt, vai pārējie pieteicēja norādīte apstākļi kamerās kopsakarā ar ierobežotām iespējām uz ārpus kameras aktivitātēm varēja radīt pieteicēja cilvēktiesību pārkāpumu, tiesa konstatēja turpmāk norādīto.

[12.3] Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 19.panta piektā daļa noteic, ka kamerās, kurās uzturas apcietinātie, nodrošina dabisko apgaismojumu, bet diennakts tumšajā laikā – mākslīgo apgaismojumu, kā arī gaisa temperatūru, kas nav zemāka par +18° C, un ventilāciju.

Eiropas cietumu noteikumu 18.2.punkta a) apakšpunkts paredz, ka visās ēkās, kurās jādzīvo, jāstrādā vai jāpulcējas ieslodzītajiem, logi ir pietiekami lieli, lai ieslodzītie normālos apstākļos varētu lasīt vai strādāt dabiskā apgaismojumā un, ja vien ēkā nav atbilstošas gaisa kondicionēšanas sistēmas, lai pa tiem telpās varētu ieplūst svaigs gaiss.

Tiesa no lietas materiāliem konstatēja, ka visās kamerās loga izmērs ir 0,84 m x 0,54 m, tas ir aprīkots ar restēm un režģi un ir vērsts uz cietuma korpusa gaiteni, kurā savukārt ir logs (izmērs 1,34 m x 1,20 m, ar atveramo daļu ar izmēru 0,60 m x 0,60 m, kas aprīkots ar restēm), kas ir vērts uz āru. Kā izriet no iestādes iegūtās informācijas, kamerās mākslīgo ventilāciju nodrošina tajās ierīkotā pieplūdes un nosūces ventilācijas sistēma, kas tiek darbināta katru dienu no plkst. 6:00 līdz 22:00; mākslīgās ventilācijas agregāts atrodas uz ēkas jumta un svaigā gaisa ņemšana notiek uz jumta un pa gaisa

vadiem tiek nogādāta uz kamerām.

Vienlaikus tiesa konstatēja, ka pārvalde lēmumā, konstatējot, ka uz cietuma ēku nav attiecināmi būvnormatīvi LBN 211-08, nav detalizētāk vērtējusi pieteicēja iesniegumos norādīto par nepietiekamo dabīgo apgaismojumu kamerās.

[12.4] Tiesa norādīja, ka no izskatāmajā lietā un citās lietās konstatētā (piemēram, Nr.A420651711, Nr.A420275814, Nr.A420338514, Nr.A420374214) izriet, tad cietuma attiecīgo korpusu esošajās kamerās ēkas plānojuma un konstruktīvā risinājuma dēļ dabiskais apgaismojums nav pietiekams, jo kameru logi nav vērsti tieši uz āru, bet gan uz korpusa gaiteni, kurā savukārt ir logi, kas vērsti uz āru.

Tātad secināms, ka kamerās nav pietiekams dabiskais apgaismojums, kā arī tiešā veidā nav pieejama dabiskā ventilācija (pats pieteicējs nevar atvērt logu, kas iziet uz āru, lai telpā ieplūstu svaigs gaiss).

Tiesa piekrita iestādes norādītajam, ka normatīvajos aktos nav noteiktas higiēnas prasības, t.sk., attiecībā uz apgaismojumu, tieši cietumu ēkām. Proti, nav noteikts apgaismojuma prasību minimums izmērāmos lielumos telpām, kur izmitināti ieslodzītie. Tomēr gan Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma normas, gan Eiropas cietumu noteikumi izvirza prasību pēc dabīgā apgaismojuma nodrošinājuma kamerās.

Tiesa uzskatīja par nepieciešamu aplūkot tādus kritērijus, kādi ir noteikti normatīvajos aktos publiskajām ēkām vai dzīvojamām ēkām attiecībā uz telpu apgaismojumu. Piemēram, publiskajām telpām paredz dabisko apgaismojumu caur logiem ārsienās vai virsgaismas logiem jumta pārsegumā, kā arī mākslīgo apgaismojumu atbilstoši attiecīgajām higiēnas prasībām. Dabisko apgaismojumu var neparedzēt tualetēs, higiēnas telpās un dušas telpās, kā arī citās cilvēku īslaicīgas uzturēšanās telpās, kur tas nav nepieciešams atbilstoši telpas izmantošanas veidam un projektēšanas uzdevuma nosacījumiem. Šādas prasības noteiktas Ministru kabineta 2008.gada 21.jūlija noteikumu Nr.567 „Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 208-08 „Publiskas ēkas un būves”” 25.punktā. Savukārt attiecībā uz dzīvojamām telpām, kā noteikts Ministru kabineta 2009.gada 3.februāra noteikumu Nr.102 „Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 211-08 „Daudzstāvu daudzdzīvokļu dzīvojamie nami”” 42.punktā, dabiskais apgaismojums nepieciešams visās dzīvojamās telpās, virtuvēs, vējtveros, kāpņu telpās, kopējos koridoros, kā arī dzīvojamos namos iebūvētajās publiskajās telpās. Dabiskais apgaismojums nav nepieciešams virtuves nišās, ja tās ir aprīkotas ar elektrisko plīti un mehānisko ventilāciju.

Tiesa norādīja, ka pietiekama dabīgā apgaismojuma trūkums kopsakarā ar to, cik ilgi pieteicējs uzturas šādos apstākļos, ir būtisks cilvēktiesību aizskārums, lai varētu runāt par Konvencijas 3.pantā noteiktā necilvēcīgas izturēšanās aizlieguma pārkāpumu. Proti, Eiropas Komiteja spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai (CPT) savos standartos attiecībā uz cietumiem ir norādījusi (..), ja īpašie drošības pasākumi tik tiešām ir nepieciešami, tie nedrīkst ieslodzītajam atņemt piekļuvi dabiskajai dienasgaismai un svaigam gaisam. Tie ir cilvēka dzīves pamatelementi, kas pienākas ikvienam ieslodzītajam, turklāt šo elementu trūkums rada apstākļus, kas veicina slimību un it īpaši tuberkulozes izplatību *(www.cpt.coe.int/lang/lva/lvastandards.doc)*.

Izvērtējot pieteicēja aizskarto tiesību nozīmīgumu un laika periodu, cik ilgi pieteicējs iepriekš minētajās kamerās atradies strīdus periodā (kopumā 369 dienas), tiesa atzina ka ir aizskartas būtiskas pieteicēja cilvēktiesības – pieteicējs nav nodrošināts ar pietiekamu dabisko apgaismojumu, atrodoties kamerās, un ir ticis piekļauts necilvēcīgai un pazemojošai rīcībai.

[12.5] Tiesa atzina, ka jautājums par ventilāciju ir jāaplūko savstarpējā kopsakarā ar to, vai kamerā tiek nodrošināta mākslīgā (mehāniskā) ventilācija.

Pieteicējs, neapstrīdot, ka kamerās tika nodrošināta mākslīgā ventilācija, tomēr norāda, ka mākslīgā ventilācija kamerā piegādā piesārņotu gaisu, ko viņš pamato ar to, ka ventilācijas sistēma nav aprīkota ar filtriem, kas attīrītu piegādājamo gaisu no piesārņojumiem.

Tiesa atzina, ka kamerās ierīkotā ventilācija izpilda Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 19.panta piektajā daļā noteiktās minimālās prasības – kamerā tiek nodrošināta ventilācija.

Lietas materiālos nav tiešu pierādījumu, ka kamerā piegādātais āra gaiss pārsniegtu tajā esošo piesārņojošo vielu pieļaujamo līmeni, piemēram, atbilstoši Ministru kabineta 2009.gada 3.novembra noteikumu Nr.1290 „Noteikumi par gaisa kvalitāti” 3.pielikumā noteiktos gaisa kvalitātes normatīvus cietajām daļiņām (putekļi) (pieļaujamā putekļu koncentrācija ir 50 µg/m3 dienā un šo robežlielumu nedrīkst pārsniegt vairāk kā 35 reizes kalendāra gadā).

Tiesa, izlases kārtībā aplūkojot Jelgavas pilsētā veiktos gaisa kvalitātes mērījumu rezultātu datus cietumam tuvākajā paraugu ņemšanas un mērījumu veikšanas vietā (Rūpniecības ielā 77a (vietā ar intensīvu transporta kustību)) par strīdus periodu, konstatēja, ka 2013.gada maijā putekļu koncentrācija gaisā bija no 29 līdz 37 µg/m3, 2013.gada augustā no 27 līdz 45 µg/m3 un 2014.gada martā 45 µg/m3 *(sk. http://www.pilsetsaimnieciba.lv/)*.

Savukārt pieteikumā norādītais normatīvais akts (noteikumi Nr.534) un atsauces uz tajā esošajām tiesību normām šajā gadījumā ir nevietā, jo pieteicēja minētās tiesību normas tiešā veidā nav attiecināmas uz cietuma ēkām (uz to novietojumu) un telpu plānojumu un ventilācijas sistēmu projektēšanu. Vienlaikus konstatējams, ka cietumā mehāniskās ventilācijas sistēmas ir ierīkotas telpās, kur nav iespējama dabiskā ventilācija (noteikumu Nr.534 106.punkts) un, ja āra gaisa ņemšanas vieta atrodas intensīvas transporta kustības zonā, ieteicams āra gaisu ņemt ēkas jumta līmenī (noteikumu Nr.534 111.punkts). Minētais atbilst tiem apstākļiem, kādi pastāv Jelgavas cietumā.

Tiesa norādīja, ka pieteicēja pa ventilāciju izplūstošā gaisa kvalitātes novērtējums ir tikai paša pieteicēja subjektīvais viedoklis, kas neapstiprinās ar kompetentas institūcijas (Veselības inspekcijas) atzinumu par to, ka kameru gaisa piesārņojums (putekļu koncentrācija) pārsniegtu pieļaujamo līmeni.

Pamatojoties uz minēto, tiesa neatzina par pierādītu faktu, ka cietuma kamerās kurās strīdus periodā bija ievietots pieteicējs, pa mākslīgo ventilāciju tiktu padots nekvalitatīvs gaiss. Tiesa atzina, ka dabīgā ventilācija kamerā nav pieejama,

bet mākslīgā ventilācija ir laba, līdz ar to nav konstatējams, ka ventilācijas nepietiekamība vai tās kvalitāte būtu viens no apstākļiem, kas veido iestādes prettiesisko rīcību.

[12.6] Attiecībā uz jautājumu par insolācijas nenodrošināšanu kamerās tiesa norādīja, ka Ministru kabineta 2009.gada 3.februāra noteikumu Nr.102 „Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 211-08 „Daudzstāvu daudzdzīvokļu dzīvojamie nami"" prasības tiešā veidā nav attiecināmas uz Jelgavas cietumu kā ēku, kas pēc normatīvajos aktos noteiktās būvju klasifikācijas nav atzīstama par daudzstāvu daudzdzīvokļu dzīvojamo namu. Atbilstoši Ministru kabineta 2009.gada 22.decembra noteikumu Nr.1620 „Noteikumi par būvju klasifikāciju" pielikumam cietumu ēkas pēc to lietošanas veida ietilpst nodaļā (grupā) „Citas nedzīvojamās ēkas" (kods 1274).

Attiecīgi publisko ēku (nedzīvojamo ēku) telpu orientācija pēc debespusēm ir noteikta tikai izglītības iestādēm un slimnīcām (sk. Ministru kabineta 2008.gada 21.jūlija noteikumu Nr.567 „Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 208-08 „Publiskas ēkas un būves"" 1.pielikums).

[12.7] Attiecībā uz to, vai pieteicēja cilvēktiesību pārkāpumu varēja radīt pieteicēja ierobežotās iespējas piedalīties ārpus kameras aktivitātēs, tiesa konstatēja turpmāk minēto.

Atbilstoši Apcietinājumā turēšanas kārtības likumā ietvertajām tiesību normām apcietinātajam ir tiesības veikt ne mazāk kā stundu ilgu ikdienas pastaigu (13.panta pirmās daļas 4.punkts); izmantot izmeklēšanas cietuma bibliotēkas fondu (13.panta pirmās daļas 8.punkts); tāpat likuma 23.pants noteic apcietināto sociālās rehabilitācijas galvenos līdzekļus – sociāli lietderīgas nodarbes – vispārējās, profesionālās un interešu izglītības apguve, izglītojoši pasākumi un nodarbinātība. Tie ir: likuma 24.pantā noteiktais, ka izmeklēšanas cietuma administrācija pēc iespējas nodrošina, lai apcietinātie apgūst vispārējo, profesionālo un interešu izglītību; 25.pantā noteiktais, ka reģistrētajām biedrībām un nodibinājumiem, kā arī reliģiskajām organizācijām pēc saskaņošanas ar pārvaldi ir atļauts izmeklēšanas cietumos īstenot izglītojošus pasākumus apcietināto sociālās rehabilitācijas ietvaros; 26.panta pirmajā daļā noteiktais, ka izmeklēšanas cietuma administrācija sociālās rehabilitācijas ietvaros nodarbina apcietināto, ja viņš iesniedzis izmeklēšanas cietuma priekšniekam adresētu iesniegumu un izmeklēšanas cietumā ir šāda iespēja.

Pieteicējs norāda, ka viņš vairākkārt lūdzis cietuma administrāciju nodrošināt viņu ar algotu darbu, profesionālās izglītības kursiem, apmeklēt sporta zāli un piedalīties cietumā organizētajos kultūras pasākumos vai pievērsties vaļaspriekiem kā brīvā laika pavadīšanas veidam, kā arī nodrošināt alternatīvus risinājumus, lai ikdienas pastaigas varētu notikt arī nelabvēlīgos laika apstākļos; tāpat pieteicējs iebilst pret to, ka ikdienas pastaigas laikā viņam tiek liegta iespēja satikties ar citiem ieslodzītajiem un ka viņš ilgstoši tiek turēts kamerā viens (vienieslodzījuma kamerā).

Pārvalde lēmumā, atsaucoties uz Augstākās tiesas norādēm, konstatēja, ka pieteicējam nav subjektīvo tiesību prasīt no valsts (iestādes) nodrošināt viņu ar darbu, profesionālās (vidējās) izglītības iegūšanu; savukārt cietumā organizētos izglītojošos un cita rakstura pasākumus pieteicējs ir apmeklējis. Tāpat pārvalde konstatēja, ka pieteicējam, kuram saskaņā ar Apcietinājumā turēšanas kārtības likumu noteikts apcietinātā statuss, faktiski nav pieļaujams apmeklēt sporta zāli kopā ar notiesātajiem, bet fiziskās aktivitātes pieteicējs var veikt ikdienas pastaigas laikā. Pamatojoties uz šiem apstākļiem, pārvalde secināja, ka, nepārkāpjot nacionālos tiesību normu prasības, netiek radīts arī pieteicēja cilvēktiesību aizskārums.

No lēmumā ietvertā pamatojuma attiecībā uz iespējamām ārpus kameras aktivitātēm konstatējams, ka pieteicējs strīdus periodā netika pakļauts pilnīgai izolācijai, bet atsevišķos gadījumos pieteicējam tiek liegts kontaktēties ar citiem ieslodzītajiem (gan notiesātajiem, gan apcietinātajiem) saistībā ar atšķirīgiem ieslodzījuma režīmiem un šo personu statusiem.

Tiesa lēmumā ietverto pamatojumu attiecībā uz pieteicēja ārpus kameras aktivitāšu nodrošināšanu atzina par pietiekamu un tiesiski pamatotu. Proti, Augstākā tiesa, izskatot līdzīgu jautājumu par ieslodzītās personas prasību nodrošināt viņu ar bezmaksas vidējo izglītību un algotu darbu, atzinusi, ka ne Satversmes 106.pantā, ne 112.pantā noteiktais neparedz personai tiesības prasīt, lai valsts viņu nodrošina ar darbu, un valstij nav pienākums nodrošināt notiesātai personai bezmaksas vidējās izglītības apguvi ieslodzījuma vietā, un līdz ar to notiesātai personai nav subjektīvu tiesību to prasīt *(sk. 2007.gada 7.novembra lēmuma lietā Nr.SKA-576/2007 9. un 15.punktu)*. Tāpat Augstākā tiesa secinājusi, ka valstij nav pienākuma nodrošināt notiesātos ar iespēju apgūt viņus interesējošos tālākizglītības kursus *(sk. 2008.gada 8.oktobra lēmuma lietā Nr.SKA-765/2008 5.punktu)*.

Savukārt attiecībā uz pieteicēja kā apcietinātā vēlmi mācīties latviešu valodu, ko, pieteicēja ieskatā, jānodrošina cietumam (atļaujot pienesumā iekļaut disku atskaņotāju un valodas apmācību diskus), tiesa norādīja, ka ir saprotama pieteicēja interese apgūt latviešu valodu. Tomēr, ņemot vērā Augstākās tiesas līdzīgā gadījumā secināto *(sk. Augstākās tiesas 2014.gada 25.aprīļa lēmumu lietā Nr.SKA-0558-14 12.punktu)*, pirmkārt, tiesību normas neparedz valstij pienākumu nodrošināt pieteicēju ar valsts valodas apguvi. Otrkārt, pieteicējs nav norādījis, ka valsts valodas neprasme viņam būtu liegusi īstenot savas tiesības, kā dēļ viņam radies būtisks cilvēktiesību aizskārums

Tiesa secināja, ka nav konstatējams būtisks pieteicēja cilvēktiesību aizskārums. Iepriekš norādītais attiecināms arī uz apstākli par sporta zāles apmeklēšanu, jo vispirms norādāms, ka sporta zāles ierīkošana ir cietuma administrācijas tiesības, nevis pienākums, un ieslodzītā persona var arī sporta zāli neapmeklēt.

[12.8] Atbilstoši Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 11.pantā noteiktajai kārtībai apcietināto, kas izmeklēšanas cietumā ievietots kriminālsodu izpildi reglamentējošos normatīvajos aktos noteiktajos gadījumos, izmeklēšanas cietumā ievieto slēgtā telpā (kamerā); apcietinātos izvieto atsevišķi no notiesātajiem.

Turklāt atbilstoši Ministru kabineta 2007.gada 27.novembra noteikumu Nr.800 „Izmeklēšanas cietuma iekšējās kārtības noteikumi" 56.punktam izmeklēšanas cietuma priekšnieks vai viņa pilnvarota amatpersona var atļaut apcietinātajam apmeklēt izglītojošos un reliģiskos pasākumus vai individuāli tikties ar garīdznieku, ievērojot procesa virzītāja noteiktos

ierobežojumus, izolācijas prasības, ārstniecības personas norādījumus un citus ar iestādes drošību saistītus apsvērumus, vai sniegt pamatotu atteikumu.

Kā izriet no konkrētās lietas apstākļiem, pieteicējs ir apcietinātā statusā, kas noteikts pēc pirmās instances notiesājoša sprieduma (noteikts mūža ieslodzījums), no 2013.gada 28.aprīļa atrodas cietuma izmeklēšanas nodaļas kamerās.

Tādējādi tiesa nesaskatīja iestādes patvaļīgu rīcību, nošķirot (turot atsevišķā kamerā) pieteicēju no pārējiem notiesātājiem/apcietinātajiem, un katrā gadījumā lemjot, vai pieteicējam ir atļauts apmeklēt izglītojošos un reliģiskos pasākumus. Minētais attiecināms arī uz pieteicēja argumentu par viņa vēlmi satikties ar citiem ieslodzītajiem pastaigu laikā.

Turklāt, kā izriet no lietas materiāliem, tad pieteicējam tika nodrošināta iespēja apmeklēt cietumā organizētos pasākumus (koncerti, filmas, radošās darbnīcas), kuros pieteicējs ir piedalījies. Līdz ar to ikdienas pastaiga nebija vienīgā aktivitāte, kuru cietumā nodrošina apcietinātajām personām.

Tiesa arī nekonstatēja, ka lieta saturētu tādu apstākļu izklāstu, kas apstiprinātu pieteicēja tiesību ierobežojumu doties pastaigās nelabvēlīgu laika apstākļu dēļ (piemēram, nepiemērots apģērbs vai apavi). Proti, tiesai nav pamata spriedumu balstīt uz vispārīgu pieteicēja pieņēmumu, ka nelabvēlīgu laika apstākļu gadījumā cietuma administrācijai jānodrošina alternatīvi pasākumi (alternatīvs risinājums) un ka šādas iespējas nenodrošināšana būtu atzīstama par cietsirdīgu izturēšanos attiecībā pret pieteicēju.

Vienlaikus, ņemot vērā, ka pieteicējs nav norādījis uz jebkādiem nozīmīgiem apstākļiem, kad tiešām pastāvējusi nepieciešamība sazināties ar cietuma amatpersonu, tiesai nebija pamata atzīt, ka pastāvēja necilvēcīga un nežēlīga apiešanās ar ieslodzīto tā iemesla dēļ, ka pastaigu laukumā nav ierīkota signalizācija.

[12.9] Ņemot vērā iepriekš norādītos apsvērumus, pieteicēja apcietinātā statusu un atrašanos cietuma attiecīgajā nodaļā un kamerā, tiesa uzskatīja, ka konkrētajos apstākļos pieteicēja ierobežotās iespējas strīdus periodā piedalīties ārpus kameras aktivitātēs nerada tādas sekas, lai konstatētu būtisku cilvēktiesību pārkāpumu. Tiesa norādīja, ka ieslodzījuma vietā ir nepieciešams ievērot gan drošības un uzraudzības prasības, gan ņemt vērā ieslodzīto personu tiesības un kontrolēt to pienākumu ievērošanu.

[12.10] Attiecībā uz pieteicēja iebildumu, ka pārvalde, atzīstot par prettiesisku cietuma faktisko rīcību, nenodrošinot pietiekamu privātumu tualetes apmeklējuma laikā, nav pietiekami izvērtējusi pieteicēja sūdzībā norādīto – visu apstākļu kopumu, izmantojot kameras sanitāro mezglu, tai skaitā, arī higiēnisko procedūru veikšanas laikā, tiesa norādīja, ka konkrētajā gadījumā viena apstākļa – privātuma nenodrošināšana sanitārajā mezglā, veicot tajā personiskās higiēnas procedūras, nav atsevišķi vērtējams kā cilvēktiesību pārkāpums, bet gan ņemams vērā, novērtējot cilvēktiesību pārkāpuma smagumu un morālo kaitējumu.

[12.11] Ir aizliegta necilvēcīga, cilvēka cieņu pazemojoša un slikta izturēšanās pret personu un jāņem vērā, ka ieslodzījumā esošajām personām jābūt nodrošinātam noteiktam cilvēktiesību apjomam, kas personai nevar tikt atņemts, lai nepārkāptu personas tiesības uz cilvēcīgu izturēšanos attiecībā pret to. Ieslodzītajām personām ieslodzījuma vietas teritorijā tāpat kā personām ārpus brīvības atņemšanas vietām jābūt nodrošinātām cilvēktiesībām atbilstošā apjomā *(sk. Augstākās tiesas 2006.gada 15.jūnija lēmuma lietā Nr.SKA-348 11.punkts, 2007.gada 14.februāra lēmuma lietā Nr.SKA-186/2007 7.punkts, 2007.gada 15.jūnija lēmums lietā Nr.SKA-404/200711.punkts)*. Ieslodzījumā esoša persona ir neaizsargāta, tā ir absolūtā valsts pakļautībā un līdz ar to arī aizsardzībā. Lai kādu iemeslu dēļ persona atrastos ieslodzījumā, Satversmes 95.pants un Konvencijas 3.pants prasa, ka apstākļiem jābūt tādiem, kas neizbēgami izriet no ieslodzījuma fakta un kas atbilst cieņas pilnai attieksmei pret cilvēku. Ieslodzījuma apstākļi nedrīkst pārsniegt ar ieslodzījuma faktu neizbēgami saistīto ciešanu slieksni. Tas, ka cilvēkam ieslodzījumā ir jādzīvo sanitāros apstākļos, ir pašsaprotami. Ar šo vajadzību ieslodzījumā esošā persona nekādi neatšķiras no pārējiem cilvēkiem. Nespēja apmierināt šo pamatvajadzību pienācīgā līmenī normālā gadījumā liek justies cilvēkam pazemojoši *(skat. Augstākā tiesas 2010.gada 6.maija lēmuma lietā Nr.160/2010 18.punktu)*.

Izskatāmajā lietā, pastāvot iepriekš konstatētajam, tiesa atzina, ka pieteicēja norādītie un iestādes un tiesas konstatētie apstākļi ir uzskatāmi par tādiem, kas ir cieņu pazemojoši un necilvēcīgi, jo ar nepietiekamu dabīgo apgaismojumu personai ne tikai tiek apgrūtināta iespēja normālos apstākļos lasīt, bet arī tiek liegts viens no cilvēka dzīves pamatelementiem – piekļuve dabīgajam apgaismojumam un svaigam gaisam, kas cita starp nelabvēlīgi ietekmē personas veselību un psiholoģisko labsajūtu. Tāpat apstāklis, ka attiecīgajā kamerā netika nodrošināts pietiekams privātums, izmantojot sanitāro mezglu, un vienas kameras platība nebija pietiekama, arī liecina par pieteicēja cilvēktiesību būtisku ierobežojumu.

Savukārt pārējo pieteicēja norādīto apstākļu kopums nav pamats, lai atzītu, ka pieteicējs būtu pakļauts tādām ciešanām vai grūtībām, kas pārsniedz to līmeni, kas nenovēršami ir raksturīgs ieslodzījumam.

[12.12] Tiesa, atsaucoties uz Zaudējumu atlīdzināšanas likums 9. un 14.pantu, secināja, ka, lai personai atlīdzinātu morālo kaitējumu, ir jākonstatē būtisks šīs personas tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu prettiesisks aizskārums.

[12.13] Tiesa konstatēja, ka pieteicējam morālās ciešanas ir radījuši tieši nepiemērotie turēšanas apstākļi cietuma kamerās, kas ir arī galvenais faktors, kas radījis pieteicējam morālos pārdzīvojumus, pazemojuma sajūtu, ciešanas. Būtisks ciešanu iemesls, tiesas ieskatā, ir tas, ka pieteicējam vairāk kā gadu bija jāpavada kamerās ar nepietiekošu dabisko apgaismojumu un atsevišķos laika periodos kamerā ar nepietiekamu platību un nepietiekamu pieteicēja tiesību nodrošināšanu uz privātumu sanitārā mezgla izmantošanas laikā.

[12.14] Vērtējot to, kāds morālā kaitējuma atlīdzinājuma veids (apmērs) ir piemērojams, tiesa atzina, ka šajā gadījumā nav iespējama iepriekšējā stāvokļa atjaunošana. Prettiesiskā faktiskā rīcība jau ir pabeigta un to nav iespējams pavērst atpakaļ. Arī iestādes publiska vai rakstveida atvainošanās nav adekvāts atlīdzinājums šajā gadījumā, jo acīmredzami nesniegs gandarījumu pieteicējam. Tādējādi ir izvērtējams jautājums par atlīdzinājuma naudā apmēru.

Vienlaikus tiesa atzina, ka pieteicējam nodarītais kaitējums nav smags.

Nosakot morālā kaitējuma atlīdzības veidu un apmēru, tiesa ņēma vērā pieteicēja rīcību un līdzatbildību, kā arī atlīdzinājumu, kāds noteikts citos (jo sevišķi – salīdzināmos) gadījumos.

Tiesa atsaucās uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumiem, kur konstatēta necilvēcīga un pazemojoša apiešanās ar personu saistībā ar ieslodzījuma apstākļiem, kā arī ar personai piešķirto nemantiskā kaitējuma atlīdzinājuma apmēru.

Lietā „Kadiķis pret Latviju" (2006.gada 4.maija spriedums) Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzina Konvencijas 3.panta pārkāpumu saistībā ar sadzīves apstākļiem (pārapdzīvotība kamerā, kurā nebija gultas, bez dabīgā apgaismojuma un svaiga gaisa, bez iespējām iziet ārā, turklāt bez pietiekama ēdiena un ūdens), 15 diennaktis atrodoties soda izolatorā. Šajā lietā tika atzīts arī Konvencijas 13.panta pārkāpums (efektīva tiesību aizsardzība). Par konstatētajiem pārkāpumiem tiesa piesprieda atlīdzinājumu 7000 *euro* apmērā. Savukārt lietā „Melnītis pret Latviju" (Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2012.gada 28.februāra spriedums) pieteicējam tika piespriests atlīdzinājums 7000 *euro* apmērā par uzturēšanās apstākļiem (atrašanās kamerā ar 7-8 citām personām, bez pietiekami norobežota sanitārā mezgla) un higiēnas piederumu neizsniegšanu piecu mēnešu laika periodā.

Savukārt administratīvajā lietā Nr.A420575410 tiesa noteica atlīdzinājumu Ls 30 apmērā par prettiesisko iestādes faktisko rīcību, nenodrošinot trīs dienu laika periodā personai atbilstošus sadzīves apstākļus kamerā (kameras tehniskais stāvoklis, nepietiekama ventilācija, nenorobežots sanitārais mezgls, nepietiekams apgaismojums un dienas gaismas nenodrošināšana). Citā lietā (Nr.A42645308) tiesa noteica morālā kaitējuma atlīdzinājumu Ls 500 apmērā par ieslodzītā turēšanu 10 dienas soda izolatorā neatbilstošos apstākļos (nenorobežots sanitārais mezgls kamerā, kurā atradās 3-5 citas personas; nepietiekams dabiskais un mākslīgais apgaismojums).

Iepriekš norādītajās lietās gan Eiropas Cilvēktiesību tiesa, gan administratīvā tiesa ir konstatējusi arī virkni citu pārkāpumu. Savukārt tiesa šajā lietā saskatīja tikai daļēju faktisko apstākļu līdzību ar tiem apstākļiem, kas bijuši pieminētajās lietās. Proti, izskatāmajā gadījumā tiesa atzina, ka pierādīti ir tikai šādi apstākļi – nepietiekošs dabīgais apgaismojums kamerās, nenorobežots sanitārais mezgls kamerā Nr.215, kas nenodrošināja pieteicēja privātumu, un nepietiekama kameras Nr.317 platība.

[12.15] Pamatojoties uz minēto, tiesa atzina, ka pieteicējam taisnīgs atlīdzinājums būtu nosakāms 600 *euro*.

[13] Par Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 22.aprīļa spriedumu daļā, ar kuru pieteikums noraidīts, pieteicējs iesniedza apelācijas sūdzību, kas pamatota ar pieteikumā norādītajiem argumentiem, papildus norādot šādus apsvērumus.

[13.1] Tiesai, vērtējot, vai pieteicējam kamerā tika nodrošināta atbilstoša platība, bija jāpiemēro nevis Apcietinājumā turēšanas kārtības likums, bet gan, piemērojot analoģiju, Latvijas Sodu izpildes kodekss, kur ir tieši atrunāts, kādai jābūt dzīvojamās platības normai vienieslodzījuma kamerā. Apcietinājumā turēšanas kārtības likumā vienieslodzījuma kameras nav minētas vispār.

[13.2] Tiesa nav devusi novērtējumu pieteicēja argumentam par Ministru kabineta 2009.gada 3.februāra noteikumu Nr.102 „Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 211-08 „Daudzstāvu daudzdzīvokļu dzīvojamie nami"" 44.punkta piemērojamību jautājumā par dabiskā gaisa un mākslīgās ventilācijas pieejamību.

[13.3] Mākslīgā ventilācija darbojās tikai no plkst. 6:00 līdz plkst. 22:00, atlikušajā diennakts laikā pieteicējs bija spiests atrasties bezgaisa telpā, tādējādi arī tika traucēts pieteicēja miegs.

[13.4] Tiesa, izvērtējot to, vai pieteicējam tika nodrošinātas ārpuskameras aktivitātes, nepamatoti nevadījās no Eiropas Padomes Ministru Komitejas ieteikumiem Rec (2006)2 dalībvalstīm par Eiropas cietumu noteikumiem, tostarp, normām par to, ka režīmam, kas paredzēts ieslodzītajiem, ir jāietver līdzsvarotu pasākumu programmu, ka ieslodzītajiem ir jāļauj pavadīt laiks ārpus kameras, lai tiktu nodrošināta savstarpējā un sociālā saskarsme, ka ir jāveicina ārpuskameras nodarbības u.c..

Pieteicējs uzskata, ka iestāde ir rīkojusies pretēji Eiropas cietumu noteikumu 25.1., 25.2., 25.3., 27.2., 27.3., 27.4., 27.6., 27.7., 28.1. un 49.punkta normām, piemēram, uz pasākumiem pieteicējs tika vests, sākot tikai no 2013.gada 18.novembra, bet pirms tam nekādi pasākumi nenotika. Pieteicējam netika ļauts apgūt valsts valodu un apmeklēt cietuma bibliotēku. Tādējādi pieteicējam arī tika liegta iespēja komunicēt ar iestādi.

[13.5] Tiesa atteicās izsaukt lieciniekus, lai gan pieteicējs bija norādījis, kādus faktus katrs no lieciniekiem var apliecināt.

[13.6] Attiecībā uz signalizācijas pogas neesamību tiesa spriedumā norādīja, ka pieteicējs nav norādījis uz apstākļiem, kad pieteicējam tiešām būtu bijusi nepieciešamība sazināties ar cietuma administrāciju. Ņemot vērā pieteicēja vecumu, šāda nepieciešamība tomēr pēkšņi var rasties, bet tad pieteicēja iespējas sazināties ar cietuma administrāciju būs ļoti ierobežotas, jo pieteicējs citu vidū nav tik liela autoritāte, lai varētu klaigāt un dauzīties pie pastaigu laukuma durvīm. Ar šādu rīcību pieteicējs sevi varētu apdraudēt. Līdz ar to signalizācijas pogas neesamība pastaigu laukumā ir uzskatāma par prettiesisku situāciju.

[13.7] Par privātuma nenodrošināšanu sanitārā mezgla apmeklējuma laikā pieteicējs detalizēti norādīja savā 2014.gada 13.maija iesniegumā. Pieteicējs ilgstoši atradās stresa stāvoklī, jo pastāvēja bažas (kas bieži arī realizējās), ka sanitārā mezgla apmeklējuma laikā viņu novēro. Arī pārvalde ir atzinusi, ka tiek realizēta pastāvīga pieteicēja uzraudzība. Pieteicējam ikreiz, kad amatpersonas bez brīdinājuma vēra vaļā kameras durvis, bija jāpārtrauc mazgāšanās vai tualetes apmeklējums, lai piesegtos. Pieteicējs arī bija spiests gaidīt vakaru, lai apmeklētu sanitāro mezglu.

[13.8] Apstākļi, kādos pieteicējs tika turēts, radīja viņam morālās ciešanas. Pieteicējs būtībā tika pakļauts spīdzināšanai. Pieteicējam nācās izjust pazemojuma sajūtu, mazvērtības kompleksus, ciešanas, tika grautas pieteicēja fiziskās un garīgās spējas. Turklāt pieteicējs šādos apstākļos tika turēts ilgstoši. Līdz ar to pieteicēja pieteikums bija

jāapmierina pilnā apmērā.

[14] Par Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 22.aprīļa spriedumu daļā, ar kuru pieteicējam noteikts morālā kaitējuma atlīdzinājums 600 *euro* apmērā, pārvalde iesniedza apelācijas sūdzību, kas pamatota ar šādiem apsvērumiem.

[14.1] Atlīdzinājums nav samērīgs ar pieteicējam nodarīto kaitējumu. Tiesa nav ņēmusi vērā, ka pieteicējs kamerā Nr.317, kur tobrīd atradās arī cits ieslodzītais, tika ievietots, pamatojoties uz paša pieteicēja izteiktu lūgumu. Tādējādi pieteicējam rādītais tiesību aizskārums tieši izriet no paša pieteicēja vēlēšanās atrasties vienā kamerā ar citu ieslodzīto, un cietuma administrācijas mērķis nebija pieteicēju pazemot.

[14.2] Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 96.pantam pieteicējam bija pienākums nekavējoties ziņot cietuma administrācijai par uzturēšanās apstākļiem. Pieteicējs kamerā Nr.317 tika ievietots 2013.gada 30.aprīlī, tomēr ar sūdzību par nepietiekamu sanitārā mezgla norobežojumu pieteicējs pārvaldē vērsās tikai 2014.gada 2.janvārī. Sūdzību par nepietiekamu dzīvojamo platību un dabisko apgaismojumu pieteicējs neizteica, kas norāda uz to, ka šie apstākļi pieteicējam būtisku un paliekošu ietekmi uz viņa psihoemocionālo stāvokli neradīja. Arī sūdzības par dabiskā apgaismojuma trūkumu kamerās Nr.215 un 218 pieteicējs neizteica. Pieteicējs arī nav pamatojis, kāpēc sūdzības par apstākļiem cietuma kamerās izteicis novēloti. Tādējādi pieteicējs uzskatāms par līdzatbildīgu sev radītā kaitējuma nodarīšanā.

[14.3] Svarīgi ņemt vērā, ka pēc pieteicēja 2014.gada 2.janvāra iesnieguma saņemšanas un tajā norādīto apstākļu izvērtēšanas pārvalde atzina par prettiesisku cietuma administrācijas rīcību, nenodrošinot pieteicējam privātumu sanitārā mezgla apmeklējuma laikā. Papildus tam tika veikti pasākumi, lai konstatēto trūkumu novērstu, un visās cietuma 4.korpusa kamerās tika paaugstināts sanitārā mezgla norobežojums.

Nevar uzskatīt, ka sanitārais mezgls vispār nebija norobežots – no divām pusēm to norobežoja kameras sienas, bet no pārējām tas tika norobežots ar metāla rāmī ievietotu skaidu plāksni, kuras augstums no grīdas ir 1,06 m. Turklāt sanitārā mezgla norobežošanai nav jābūt tādai, lai ieslodzītais vispār nebūtu redzams, bet gan, lai nodrošinātu privātumu tualetes apmeklējuma laikā, kas konkrētajā gadījumā tika panākts, izmantojot skaidu plāksnes. Papildus privātumu nodrošina arī tas, ka naktsmiera laikā kamerās tiek samazināta apgaismojuma intensitāte.

Ieslodzījuma vietu pārvalde arī kritiski vērtē iespēju, ka ieslodzītais, kas kamerā atradās kopā ar pieteicēju, bija ieinteresēts mērķtiecīgi novērot pieteicēju sanitārā mezgla apmeklējuma laikā.

[14.4] Attiecībā uz nepietiekamu kameras Nr.317 platību pārvalde uzskata, ka ir jāņem vērā Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse, ka atsevišķās lietās nav konstatēts Konvencijas 3.panta pārkāpums, jo ieslodzītajiem ir bijusi iespēja dienas laikā atrasties ārpus kameras *(skatīt Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2001.gada 24.jūlija spriedumu lietā Valašinas v Lithuania 103. un 107.punktu)*. Arī pieteicējam, atrodoties kamerā Nr.317 tika nodrošināta iespēja vienu reizi dienā uz vismaz vienu stundu doties pastaigā.

[14.5] Tiesa nav ņēmusi vērā, ka strīdus laika posmā attiecībā uz pieteicēju neradās tādi apstākļi, kādi parasti rodas pārapdzīvotības gadījumos *(skatīt Augstākās tiesas 2012.gada 22.jūnija sprieduma lietā Nr.SKA-189/2012 11.punktu)*, piemēram, neradās konflikti ar otru ieslodzīto.

[14.6] Attiecībā uz dabiskā apgaismojuma nepietiekamību kamerās ir jāņem vērā, ka Latvijas ģeogrāfiskais stāvoklis liedz izmantot tikai dabisko apgaismojumu, arī saulaino stundu skaits dienā dažādos mēnešos ir atšķirīgs. Iespējamais dabiskā apgaismojuma trūkums tika kompensēts ar pietiekamu mākslīgo apgaismojumu, turklāt attiecīgajā laika posmā pieteicējs ar rakstiskiem iesniegumiem vērsās gan pie cietuma administrācijas, gan pārvaldes, līdz ar to redzams, ka pieteicēja tiesības lasīt un rakstīt netika ierobežotas.

[15] Paskaidrojumā par pieteicēja apelācijas sūdzību pārvalde norāda, ka uzskata to par nepamatotu, pievienojoties tiesas vērtējumam, kā arī norāda, ka attiecībā uz morālā kaitējuma apmēru uztur savā apelācijas sūdzībā paustos argumentus. Papildus norāda, ka nav pamatots pieteicēja arguments par iespējamām pēkšņām veselības problēmām. Pieteicējam, izjūtot jebkādas veselības problēmas, ir iespēja savlaicīgi vērsties pie ārsta, savukārt cietuma amatpersonas uzrauga, lai ieslodzītie pastaigu laukumos neveiktu pretlikumīgas darbības. Tādējādi, lai gan pastaigu laukumā nav trauksmes pogas, problēmu sazināties ar cietuma amatpersonām nav. Cietuma amatpersonas pieteicēju pastāvīgi nenovēro, tas arī fiziski nav iespējams, jo cietuma amatpersonām ir arī citi pienākumi. Savu amata pienākumu ietvaros amatpersonas var ielūkoties kamerā pa durvīs speciāli ierīkotu actiņu, lai pārliecinātos, vai kamerā viss ir kārtībā.

[16] Ar Administratīvās apgabaltiesas tiesneses 2016.gada 14.jūnija lēmumu lietas Nr.A420384614 un Nr.A420303014 tika apvienotas vienā tiesvedībā.

[17] Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 304.panta pirmo daļu apelācijas instances tiesa lietu izskata rakstveida procesā.

M o t ī v u d a ļ a

[18] Pieteicējs apelācijas sūdzībās ir izteicis lūgumu lietu skatīt mutvārdu procesā.

No Administratīvā procesa likuma 304.panta pirmās daļas izriet, ka apelācijas instances tiesa lietu izskata rakstveida procesā, taču procesa dalībniekam ir tiesības ar motivētu lūgumu lūgt lietas izskatīšanu mutvārdu procesā.

Izvērtējot pieteicēja lūgumu, kas nebija motivēts, un iepazīstoties ar lietas materiāliem, tiesa nekonstatēja, ka būtu

lietderīgi noteikt lietas izskatīšanu mutvārdu procesā.

[19] Pārbaudījusi lietas materiālus, izvērtējusi lietā esošos pierādījumus, apgabaltiesa atzīst, ka atbildētājas apelācijas sūdzība ir daļēji pamatota, bet pieteicēja apelācijas sūdzības nav pamatotas.

[20] No lietas materiāliem izriet, ka laikposmā no 2013.gada 18.februāra līdz 2013.gada 25.februārim pieteicējs bija izvietots Jelgavas cietuma kamerā Nr.2 (kopējā platība 9,50 m^2, tai skaitā dzīvojamā platība 7,91 m^2 un sanitārā mezgla platība 1,59 m^2). Pieteicējs kamerā atradās viens.

Laikposmā no 2013.gada 19.aprīļa līdz 2013.gada 30.aprīlim pieteicējs bija izvietots kamerā Nr.218 (kopējā platība 7,50 m^2, tai skaitā dzīvojamā platība 5,45 m^2 un sanitārā mezgla platība 2,05 m^2). Pieteicējs kamerā atradās viens.

Laikposmā no 2013.gada 30.aprīļa līdz 2013.gada 15.oktobrim pieteicējs bija izvietots kamerā Nr.317 (platība 7,70 m^2, tai skaitā dzīvojamā platība 5,50 m^2 un sanitārā platība 2,20 m^2). Laikposmā no 2013.gada 30.aprīļa līdz 2013.gada 10.maijam, kā arī no 2013.gada 29.maija līdz 2013.gada 15.oktobrim pieteicējs kamerā atradās kopā ar ieslodzīto /pers. R/, bet pārējā laikposmā – viens.

Laikposmā no 2013.gada 15.oktobra līdz 2014.gada 22.janvārim, no 2014.gada 29.janvāra līdz 2014.gada 10.martam, no 2014.gada 13.marta līdz 2014.gada 19.martam, no 2014.gada 26.marta līdz 2014.gada 12.maijam pieteicējs bija izvietots kamerā Nr.215 (platība 7 m^2, tai skaitā dzīvojamā platība 5,37 m^2 un sanitārā mezgla platība 1,63 m^2). Pieteicējs kamerā atradās viens.

[21] Pārvalde ar 2014.gada 8.maija lēmumu Nr.1/13-V/12 atzina par prettiesisku cietuma administrācijas rīcību, nenodrošinot pieteicējam tiesības uz privātumu tualetes apmeklējuma laikā pietiekamā apjomā kamerā Nr.2 laikposmā no 2013.gada 18.februāra līdz 2013.gada 25.februārim, kamerā Nr.218 laikposmā no 2013.gada 19.aprīļa līdz 2013.gada 30.aprīlim, kamerā Nr.317 laikposmā no 2013.gada 30.aprīļa līdz 2013.gada 15.oktobrim un kamerā Nr.215 laikposmā no 2013.gada 15.oktobra līdz 2013.gada 20.decembrim, kā arī noteica morālā kaitējuma atlīdzinājumu par šo prettiesisko rīcību – rakstveida atvainošanos.

Pieteicējs iesniedza pieteikumu tiesā par morālā kaitējuma atlīdzinājumu saistībā ar iestādes atzīto prettiesisko rīcību, nosakot atlīdzinājumu naudas izteiksmē – Ls 5000 (7114,36 *euro*).

Ar Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 27.maija spriedumu pieteikums tika daļēji apmierināts, nosakot morālā kaitējuma atlīdzinājumu saistībā ar iestādes atzīto prettiesisko rīcību 500 *euro* apmērā. Par spriedumu pieteikuma noraidītajā daļā pieteicējs iesniedza apelācijas sūdzību.

[22] Pārvalde ar 2014.gada 7.augusta lēmumu Nr.1/13-V/1882/2201 atzina par prettiesisku cietuma administrācijas rīcību, nenodrošinot pieteicējam tiesības uz privātumu tualetes apmeklējuma laikā pietiekamā apjomā kamerā Nr.215 laikposmā no 2013.gada 21.decembra līdz 2014.gada 22.janvārim, no 2014.gada 29.janvāra līdz 2014.gada 10.martam un no 2014.gada 13.marta līdz 2014.gada 14.martam, kā arī noteica morālā kaitējuma atlīdzinājumu par šo prettiesisko rīcību – rakstveida atvainošanos. Cita veida faktisko rīcību norādītajā periodā pārvalde atzina par tiesisku, savukārt iesniegumu par faktisko rīcību laikposmā no 2013.gada 18.februāra līdz 27.aprīlim pārvalde termiņa nokavējuma dēļ atstāja bez izskatīšanas.

Pieteicējs iesniedza pieteikumu tiesā par morālā kaitējumu atlīdzinājumu 14 228,72 *euro* apmērā saistībā ar iestādes atzīto prettiesisko rīcību, kā arī saistībā ar rīcību, laikposmā no 2013.gada februāra līdz 2014.gada 13.maijam nenodrošinot: kamerās pietiekamu dzīvojamo platību, atbilstošu loga izmēru, pietiekamu dabisko ventilāciju, kvalitatīvu gaisu ar mākslīgo ventilāciju, ārpus kameras aktivitātes, tiesības pastaigu laikā biedroties ar citiem ieslodzītajiem, pastaigu laukumus ar signalizācijas sistēmu, alternatīvus risinājumus ikdienas pastaigām nelabvēlīgos laika apstākļos.

Pieteikums tiesā tika pieņemts daļā par norādīto faktisko rīcību laikposmā no 2013.gada 28.aprīļa 2014.gada 13.maijam, savukārt pieteikums daļā par laikposmu no 2013.gada februāra līdz 2013.gada 27.aprīlim tika atzīts par neiesniegtu (attiecīgi tiesa spriedumā nevērtēja pieteicēja uzturēšanās apstākļus kamerā Nr.2).

Ar Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 22.aprīļa spriedumu pieteikums tika daļēji apmierināts. Tiesa atzina par prettiesisku cietuma faktisko rīcību, nenodrošinot pieteicējam atbilstošus apcietinājumā turēšanas apstākļus – pietiekamu dabisko apgaismojumu kamerās Nr.218, Nr.317 un Nr.215 laikposmā no 2013.gada 28.aprīļa līdz 2014.gada 22.janvārim, no 2014.gada 29.janvāra līdz 2014.gada 19.martam un no 2014.gada 26.marta līdz 2014.gada 13.maijam; nepietiekamu platību kamerā Nr.317 laikposmā no 2013.gada 30.aprīļa līdz 2013.gada 10.maijam un no 2013.gada 29.maija līdz 2013.gada 14.oktobrim. Saistībā ar attiecīgo tiesas un iestādes atzīto prettiesisko rīcību tiesa noteica morālā kaitējuma atlīdzinājumu 600 *euro* apmērā. Pārējā daļā pieteikums tika noraidīts.

Par spriedumu pieteikuma noraidītajā daļā apelācijas sūdzību iesniedza pieteicējs, bet par spriedumu daļā par morālā kaitējuma atlīdzinājuma apmēru apelācijas sūdzību iesniedza atbildētāja.

[23] Ievērojot minēto, secināms, ka ar iestādes lēmumiem ir atzīta par prettiesisku cietuma administrācijas rīcība, nenodrošinot pieteicējam tiesības uz privātumu tualetes apmeklējuma laikā pietiekamā apjomā kamerā Nr.2 laikposmā no 2013.gada 18.februāra līdz 2013.gada 25.februārim, kamerā Nr.218 laikposmā no 2013.gada 19.aprīļa līdz 2013.gada 30.aprīlim, kamerā Nr.317 laikposmā no 2013.gada 30.aprīļa līdz 2013.gada 15.oktobrim un kamerā Nr.215 laikposmā no

2013.gada 15.oktobra līdz 2013.gada 20.decembrim, kamerā Nr.215 laikposmā no 2013.gada 21.decembra līdz 2014.gada 22.janvārim, no 2014.gada 29.janvāra līdz 2014.gada 10.martam un no 2014.gada 13.marta līdz 2014.gada 14.martam

Ir stājies spēkā tiesas spriedums daļā, ar kuru saistībā ar minēto prettiesisko rīcību par laikposmu no 2013.gada 18.februāra līdz 2013.gada 20.decembrim ir noteikts morālā kaitējuma atlīdzinājums 500 *euro* apmērā (atbilstoši pieteicēja apelācijas sūdzībai ir izvērtējams, vai atlīdzinājuma apmērs ir pietiekošs). Tāpat ir stājies spēkā tiesas spriedums, ar kuru atzīta par prettiesisku cietuma administrācijas rīcība, nenodrošinot pieteicējam atbilstošus apcietinājumā turēšanas apstākļus – pietiekamu dabisko apgaismojumu kamerās Nr.218, Nr.317 un Nr.215 (laikposmā no 2013.gada 28.aprīļa līdz 2014.gada 22.janvārim, no 2014.gada 29.janvāra līdz 2014.gada 19.martam un no 2014.gada 26.marta līdz 2014.gada 13.maijam) un nepietiekamu platību kamerā Nr.317 (laikposmā no 2013.gada 30.aprīļa līdz 2013.gada 10.maijam un no 2013.gada 29.maija līdz 2013.gada 14.oktobrim). Stājies spēkā arī ar minētajiem spriedumiem izrietošais atbildētājas pienākums atmaksāt pieteicējam viņa samaksāto valsts nodevu par pieteikuma iesniegšanu.

Turpina pastāvēt strīds, par to, vai arī citi pieteicēja norādītie cietumā turēšanas apstākļi veido būtisku cilvēktiesību pārkāpumu, kā arī par atbilstīgu atlīdzinājumu par attiecīgo apstākļu kopumu.

[24] Administratīvā procesa likuma 307.panta ceturtā daļa noteic, ja tiesa, izskatot lietu, atzīst, ka zemākās instances tiesas spriedumā ietvertais pamatojums ir pareizs un pilnībā pietiekams, tā sprieduma motīvu daļā var norādīt, ka pievienojas zemākās instances tiesas sprieduma motivācijai. Šajā gadījumā šā likuma 251.panta piektajā daļā noteiktos apsvērumus sprieduma motīvu daļā var nenorādīt.

Administratīvā apgabaltiesa, pārbaudījusi lēmumu pamatojumu, pieteikumos un apelācijas sūdzībās ietvertos argumentus, atzīst, ka pirmās instances tiesas spriedumos ietvertais pamatojums *(sk. šā sprieduma 5.1.-5.9. un 12.1.-12.14.punktu)* ir pareizs un pilnībā pietiekams, līdz ar to pievienojas pirmās instances tiesas sprieduma motivācijai un atkārtoti tos pašus apsvērumus nenorāda.

Tomēr turpmāk norādīto apsvērumu dēļ apgabaltiesa atzīst, ka atlīdzinājuma apmēru pirmās instances tiesa nav noteikusi pareizi.

[25] Pieteicējs apelācijas sūdzībā norāda, ka pirmās instances tiesa nav apmierinājusi viņa lūgumu par liecinieku nopratināšanu.

Apgabaltiesa konstatē, ka pieteicējs bija iesniedzis rakstveida lūgumu nopratināt lieciniekus /pers. S/, /pers. T/, /pers. U/, /pers. V/, /pers. R/, /pers. Z/, /pers. A0/, /pers. AA/, /pers. AB/, /pers. AC/, /pers. AD/, /pers. AE/, cietuma kapelānu Jāni, sociālo darbinieci Eviju, mācītāja palīgu /pers. AF/ *(lietas 1.sējuma 69.-79.lapa)*. Taču pirmās instances tiesas sēdē pieteicējs savu lūgumu neuzturēja un atzina, ka iespējams pabeigt lietas izskatīšu pēc būtības ar lietā jau esošajiem pierādījumiem *(lietas 1.sējuma 165.lapa)*. Apgabaltiesa arī konstatē, ka pieteicējs ne savos iesniegumos, ne pieteikumā nebija izteicis konkrētus apgalvojumus par apstākļiem, par kuriem lietā būtu strīds un kuru pierādīšanai tādējādi būtu nepieciešamas liecinieku liecības. Piemēram, pieteicējs norāda, ka pastaigu laukumā nebija signalizācijas pogas amatpersonu izsaukšanai, ko varot pierādīt arī lieciniekі – taču lietā par minēto apstākli strīds nepastāv, savukārt uz konkrētām situācijām, kad signalizācijas pogas izmantošana viņam ir bijusi nepieciešama, ko attiecīgi varētu apliecināt lieciniekі, pieteicējs nav norādījis; pieteicējs norāda, ka lieciniekі var liecināt par kameru platību, logu izvietojumu, kameras ventilāciju u.tml., tai pat laikā pieteicējs nav norādījis, ka cietuma administrācijas un pārvaldes sniegtās ziņas par šiem apstākļiem neatbilstu patiesībai. Ievērojot minēto, apgabaltiesa nekonstatē pārkāpumu pirmās instances tiesas rīcībā, nenopratinot pieteicēja norādītos lieciniekus.

[26] Lietā nav strīda par to, ka pārbaudāmajā periodā pieteicējs atradās kamerās, kurās sanitārais mezgls nebija pienācīgi norobežots.

Iestāde ir atzinusi, ka no kameru durvīs iebūvētajām novērošanas actiņām sanitārais mezgls nebija pārredzams, taču, ieejot kamerā, no cilvēka auguma augstuma sanitārais mezgls bija pārredzams, kā arī sanitāro mezglu varēja pārredzēt cits ieslodzītais, kurš kamerā atradās vienlaikus ar pieteicēju. Pārvalde atzina, ka šāds sanitārā mezgla norobežojums nebija pietiekams un nenodrošināja nepieciešamo privātumu tualetes apmeklējuma laikā.

Minētie apstākļi primāri izvērtējami spīdzināšanas, cietsirdīgas un cieņu pazemojošas attieksmes aizlieguma kontekstā (Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 3.pants, Latvijas Republikas Satversmes 95.pants), kā arī tiesību uz privāto dzīvi kontekstā (Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8.pants, Latvijas Republikas Satversmes 96.pants).

[27] Attiecībā uz pieteicēja iebildumu, ka pārvalde savā lēmumā nav pietiekami izvērtējusi visu pieteicēja sūdzībā norādīto apstākļu kopumu, jo kameras sanitārais mezgls tiek izmantots arī higiēnisko procedūru veikšanas (mazgāšanās) laikā, apgabaltiesa konstatē, ka pieteicējs savā iesniegumā bija tikai vispārīgi norādījis, ka pastāv iespēja, ka iestādes amatpersona vai kāda cita persona, pārkāpjot pieteicēja privātumu, sanitārā mezgla apmeklējuma laikā vizuāli novēro pieteicēju. Attiecīgi iesniegums satur sūdzības par privātuma nodrošināšanu sanitārajā mezglā, nenodalot, kādam mērķim tas tiek izmantots. Līdz ar to, lai arī pārvalde lēmumā tiešā tekstā nav devusi savu vērtējumu tieši apstāklim, vai tiek nodrošināts pieteicēja privātums arī higiēnisko procedūru laikā, lēmumā ietvertais vērtējums aptver jautājumu par privātuma nodrošināšanu sanitārā mezgla (tualetes) apmeklējuma laikā kopumā. Šādā gadījumā secināms, ka iestāde ir atzinusi, ka viss

apstākļu kopums sanitārajā mezglā, nokārtojot dabiskās vajadzības un veicot personīgo higiēnu, pietiekami nenodrošināja pieteicēja tiesības uz privātumu.

Līdz ar to konkrētajā gadījumā viena apstākļa – privātuma nenodrošināšana sanitārajā mezglā, veicot tajā personiskās higiēnas procedūras, nav atsevišķi vērtējams kā cilvēktiesību pārkāpums, bet gan ņemams vērā, novērtējot cilvēktiesību pārkāpuma smagumu un morālo kaitējumu.

[28] Lai arī izskatāmajā gadījumā pastāv tiesisks pamats atlīdzinājuma noteikšanai, jo ar pārvaldes lēmumu atzīta cietuma prettiesiska faktiskā rīcība, nenodrošinot pieteicējam tiesības uz pietiekamu privātumu sanitārā mezgla apmeklējuma laikā, nosakot atlīdzinājuma apmēru (papildus turpmāk vērtētajam uzturēšanās apstākļu kopumam), tieši sanitārā mezgla norobežošanas aspektā primāri ņemams vērā apstāklis, ka apmēram pusi no vērtējamā perioda pieteicējs attiecīgajās kamerās atradies viens, līdz ar to nav nekāda pamata uzskatīt, ka viņu tobrīd varēja novērot citi ieslodzītie.

Savukārt cietuma amatpersonas sanitārajā mezglā notiekošo varēja pārredzēt, tikai ieejot kamerā, jo no kameru durvīs iebūvētajām novērošanas actiņām sanitārais mezgls nav pilnībā pārredzams – attiecīgajā leņķī, kādā sanitārais mezgls aizvietots pret durvīm (tualetes pods atrodas tieši pie sienas, kurā iebūvētas durvis, bet sanitārajā mezglā esošā izlietne atrodas tuvāk kameras vidum), tualetes pods nav redzams, taču ir iespējams redzēt pie izlietnes esošās personas ķermeņa augšdaļu *(skat. arī kameru fotogrāfijas lietas 3.sējuma 51.-54.lapā)*.

Satversmes tiesas nolēmumos atzīts, ka tiesību normas, kas vērstas pret ieslodzījuma vietu režīma pārkāpumiem, atzīstamas par pieņemtām sabiedrības drošības labad *(sk., piemēram, 2009.gada 18.decembra sprieduma lietā Nr.2009-10-01 14.punktu)*. Arī Eiropas Cilvēktiesību konvencijas piemērošanas praksē ir atzīts, ka tā neaizliedz valstij veikt pasākumus, kas nepieciešami, lai garantētu sabiedrības drošību un novērstu personu bēgšanas vai pašnāvības mēģinājumus brīvības atņemšanas vietās *(sk., piemēram, Eiropas Cilvēktiesību spriedumu lietā Ramirez Sanchez v. France, no. 59450/00, 4 July 2006, para. 138)*. Lai arī ieslodzīto uzvedības vispārīga uzraudzība var radīt ieslodzītajiem zināmas neērtības, šāda rīcība pati par sevi nevar tikt atzīta par nesavienojamu ar Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 3.pantu. Šāda ieslodzīto uzraudzība, pirmkārt, palīdz nodrošināt drošību brīvības atņemšanas vietā, otrkārt, palīdz laikus aizsargāt arī pašus ieslodzītos no citu ieslodzīto prettiesiskas darbības *(sal. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2012.gada 17.aprīļa sprieduma lietā „Piechowicz pret Poliju" 169.punkts)*.

Līdz ar to ieslodzījumā esošām personām ir jārēķinās ar zināmām neērtībām, kas izriet no nepieciešamības uzraudzīt ieslodzījumā esošo personu rīcību.

Apgabaltiesa ņem vērā, ka ar Satversmes tiesas 2010.gada 20.decembra spriedumu lietā Nr.2010-44-01 Aizturēto personu turēšanas kārtības likuma 7. panta piektās daļas 1.punkta vārdi un skaitlis „ar sienu, kuras augstums nepārsniedz 1,2 metrus" tika atzīti par neatbilstošiem Satversmes 95.pantam. Satversmes tiesa, citastarp, ņēma vērā, ka minētā norma neparedz nekādu cilvēktiesību aizsardzības minimālo standartu (proti, pieļauj situāciju, ka sanitārā mezgla siena var būt arī zemāka), kā arī to, ka attiecīgā tiesību norma attiecas uz aizturēto personu turēšanas apstākļiem, kas saistīti ar īslaicīgās aizturēšanas vietu režīmu; lielākajai daļai personu, kas atrodas īslaicīgās aizturēšanas vietās, brīvība nav atņemta, pamatojoties uz spēkā esošu tiesas nolēmumu, un šādā gadījumā personu aizsargā nevainīguma prezumpcijas princips un tai var piemērot vienīgi tādus ierobežojumus, kas nepieciešami kriminālprocesuālo darbību veikšanai, kā arī kārtības un drošības uzturēšanai.

Konkrētajā gadījumā pieteicējs ir atšķirīgā situācijā, jo atradās apcietinājumā atbilstoši spēkā esošam tiesas spriedumam.

Pieteicējs uzsver, ka cietumā tiek nodrošināta nepārtraukta ieslodzīto diennakts uzraudzība.

Apgabaltiesa norāda, ka nepārtraukta uzraudzība nenozīmē, ka ieslodzītie tiek nepārtraukti vizuāli novēroti, bet gan to, ka cietuma uzraugs gandrīz nepārtraukti atrodas savā postenī, lai nodrošinātu cietuma režīma ievērošanu, savukārt ieslodzītā vizuāla uzraudzība tiek veikta vienīgi izņēmuma gadījumā – ja rodas aizdomas par ieslodzītā prettiesisku rīcību, un tā ir īslaicīga.

Pieteicējs norādījis, ka viņam vienmēr, kad cietuma amatpersonas bez brīdinājuma atvēra kameras durvis, bija jāpārtrauc mazgāties vai kārtot dabiskās vajadzības un jāpiesedzas, tāpēc pieteicējs to bija spiests darīt tikai vakarā, kad amatpersonu kustība cietumā ir mazāka. Taču no turpmāk norādītajiem pieteicēja argumentiem izriet, ka kameras durvis tika atvērtas tikai strikti noteiktos gadījumos – lai veiktu ikdienas pastaigas un dušas apmeklējumu (proti, iepriekš zināmus pasākumus), kā arī plānveida un ārpuskārtas kratīšanas. Tātad kopumā gadījumi, kad cietuma amatpersona ienāca kamerā brīdī, kad pieteicējs atradās sanitārajā mezglā, nevarēja būt bieži.

Apelācijas sūdzībā izvirzīto apgalvojumu, ka pieteicējs sanitārā mezgla izmēru dēļ bija spiests mazgāties bļodā kameras vidū, pieteicējs iepriekš nebija izteicis ne iesniegumos iestādei, ne pieteikumā tiesai. Attiecībā uz higiēnas procedūru veikšanu jāņem vērā Augstākās tiesas atzītais, ka, apmazgājoties izlietnē, nav nepieciešams vienlaikus pilnībā izģērbties, tādēļ citu cilvēku iespējamā klātbūtne mazgāšanās laikā nerada ieslodzītā tiesību uz privāto dzīvi pārkāpumu *(sk. Augstākās tiesas 2015.gada 18.decembra lēmuma lietā Nr.SKA-1388/2015 6.punktu)*.

Pie šādiem apstākļiem fakts, ka kameras sanitārā mezgla norobežojums neatbilst tādām prasībām, lai pilnībā izslēgtu situācijas, kas aizskar pieteicēja tiesības uz privātumu, izskatāmajā gadījumā nav pietiekams, lai atzītu, ka pieteicējs faktiski izjuta privātuma traucējumus.

Attiecībā uz periodu, kad pieteicējs kamerā atradās kopā ar citu personu, apgabaltiesa konstatē, ka nav strīda par to, ka kamerā apstākļi bija tādi, ka vienam ieslodzītajam nebija šķēršļu (it īpaši – atrodoties divstāvu gultas otrā stāva guļamvietā) novērot otru ieslodzīto, kad tas atradās sanitārajā mezglā. Tai pat laikā bez ievērības nevar atstāt apstākli, ka

2013.gada 30.aprīlī pieteicējs pats vērsies ar iesniegumu pie cietuma priekšnieka ar lūgumu viņu pārvietot uz kameru, kurā atradās /pers. R/ *(lietas 1.sējuma 189.lapa),* proti, pieteicēja pārvietošanas iemesls nebija objektīva nepieciešamība un iestādes izdarīta izvēle – pats pieteicējs, zinot, ka sanitārā mezgla izvietojums visās kamerās ir praktiski vienāds, izvēlējās kamerā uzturēties nevis viens pats, kā iepriekš, bet kopā ar citu personu. Līdz ar to pieteicēja argumenti par īpaši smagiem pārdzīvojumiem šajā sakarā ir vērtējami kritiski.

[29] Apgabaltiesa atzīst, ka jautājumā par to, vai kameru, kurās tika turēts pieteicējs strīdus periodā, platība atbilst likuma prasībām, pirmās instances tiesa ir pareizi noskaidrojusi lietas faktiskos apstākļus un pamatoti secinājusi, ka, atrodoties kamerās Nr.218 un Nr.215, kā arī kamerā Nr.317 laikposmā, kad viņš tajā atradās viens, pieteicējam tika nodrošināta platība, kas atbilda Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 19.panta ceturtās daļas prasībām, proti, ne mazāka par 3 m^2.

Pieteicējs uzskata, ka tiesai bija pienākums aizpildīt likuma robu un, ņemot vērā, ka Apcietinājumā turēšanas kārtības likumā vispār nav minētas vienieslodzījuma kameras, konkrētajā gadījumā pēc analoģijas bija piemērojama Latvijas Sodu izpildes kodeksa norma, atbilstoši kam dzīvojamās platības norma vienam notiesātajam vienieslodzījuma kamerās nevar būt mazāka par 9 kvadrātmetriem (77.panta pirmā daļa).

Apgabaltiesa norāda, ka likuma robs pastāv, ja likumā, ņemot vērā tā iztulkojumu, nav ietverts pozitīvs tiesiskais regulējums, kaut arī no tiesību sistēmas viedokļa šāds regulējums ir nepieciešams.

Konkrētajā gadījumā normatīvais akts, kas pārbaudāmajā periodā tieši attiecās uz pieteicēju - Apcietinājumā turēšanas kārtības likums - attiecīgo jautājumu regulēja, paredzot, ka dzīvojamā platība izmeklēšanas cietumā vienam apcietinātajam nedrīkst būt mazāka par trim kvadrātmetriem (19.panta ceturtā daļa).

Papildus tam konstatējams, ka tikai 2015.gada 14.jūlijā Latvijas Sodu izpildes kodeksa 77.pantā stājās spēkā grozījumi, kas paredz, ka dzīvojamās platības norma vienam notiesātajam nevar būt mazāka par 4 kvadrātmetriem, bet vienieslodzījuma kamerās – par 9 kvadrātmetriem. Attiecībā uz laika posmu pirms šiem grozījumiem pārapdzīvotības jautājumā pastāv Augstākās tiesas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūra, no kuras izriet, ka gadījumā, ja platība uz vienu ieslodzīto ir mazāka par 3 kvadrātmetriem, tas ir pietiekams pamats cilvēktiesību pārkāpuma konstatēšanai. Vienlaikus arī lielāka platība – 3 līdz 4 kvadrātmetri uz vienu ieslodzīto – neizslēdz pārkāpuma konstatēšanu, ņemot vērā citus apstākļus (piemēram, ventilācijas, dabīgā apgaismojuma nepietiekamību) *(sk. Augstākās tiesas 2015.gada 27.marta sprieduma lietā Nr.SKA-29/2015 14.punktu un tajā minēto judikatūru).*

Pieteicējs atradās viens pats kamerā Nr.218, kuras dzīvojamā platība ir 5,45 m^2, kamerā Nr.215, kuras dzīvojamā platība ir 5,37 m^2, kā arī noteiktu periodu (no 2013.gada 11. līdz 28. maijam) – kamerā Nr.317, kuras dzīvojamā platība ir 5,50 m^2 .

Līdz ar to attiecīgie pieteicēja apsvērumi par pārapdzīvotību ir acīmredzami nepamatoti.

[30] Pirmās instances tiesa atzina, ka, atrodoties kamerā Nr.317 kopā vēl vienu apcietināto personu laikposmā no 2013.gada 30.aprīļa līdz 2013.gada 10.maijam un no 2013.gada 29.maija līdz 2013.gada 14.oktobrim, pieteicējam netika nodrošināta pietiekama dzīvojamā platība, kas pats par sevi ir Konvencijas 3.panta pārkāpums.

Lai arī spriedums šajā daļā nav pārsūdzēts, atbildētāja savā apelācijas sūdzībā atsaucas uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru *(2001.gada 24.jūlija sprieduma lietā Valašinas pret Lietuvu 103. un 107.§),* kurā neesot ticis konstatēts Konvencijas 3.panta pārkāpums, ja ieslodzītajiem bijusi iespēja dienas laikā atrasties ārpus dzīvojamās kameras – un pieteicējam, atrodoties kamerā Nr.317, tika nodrošināta iespēja vienu reizi dienā uz vismaz 1 stundu doties pastaigā.

Apgabaltiesa konstatē, ka atbildētājas norādītajā lietā tikusi vērtēta situācija, kad ieslodzītais atradās kamerā, kuras dzīvojamā platība uz vienu ieslodzīto bija apmēram 5 m^2, proti, apstākļos, kas paši par sevi neveido Konvencijas 3.panta pārkāpumu. Taču atbildētājas norādītie apstākļi tiks ņemti vērā, nosakot atlīdzinājuma apmēru.

Nosakot atlīdzinājuma apmēru, apgabaltiesa ņem vērā arī jau iepriekš konstatēto apstākli, ka pieteicējs attiecīgajā kamerā tika ievietots un atradās kopā ar citu personu pēc paša lūguma (sk. šī sprieduma 28.punktu).

[31] Apgabaltiesa konstatē, ka pieteicējs savā apelācijas sūdzībā joprojām uztur argumentus par turēšanas apstākļiem cietumā, kuru prettiesiskums jau atzīts ar spēkā stājušos tiesas spriedumu. Būtībā pieteicējs vēlas norādīt uz tādiem apstākļiem, kas, viņa ieskatā, var ietekmēt atlīdzinājuma apmēru.

Turpinot vērtēt, vai pārējie pieteicēja norādīte apstākļi kamerās varēja radīt pieteicēja cilvēktiesību pārkāpumu, tiesa konstatēto turpmāk norādīto.

[32] Tiesa atzina par prettiesisku cietuma faktisko rīcību, nenodrošinot pieteicējam atbilstošus apcietinājumā turēšanas apstākļus – pietiekamu dabisko apgaismojumu kamerās Nr.218, Nr.317 un Nr.215 laikposmā no 2013.gada 28.aprīļa līdz 2014.gada 22.janvārim, no 2014.gada 29.janvāra līdz 2014.gada 19.martam un no 2014.gada 26.marta līdz 2014.gada 13.maijam.

Attiecībā uz apgaismojuma prasību izpildi nav pamatots pieteicēja apelācijas sūdzības arguments, ka tiesa nav devusi novērtējumu pieteicēja argumentam, ka saskaņā ar Ministru kabineta 2009.gada 3.februāra noteikumu Nr.102 „Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 211-08 „Daudzstāvu daudzdzīvokļu dzīvojamie nami”” *(zaudējuši spēku 2015.gada 1.jūlijā)* 44.punktu logu ailu laukumu attiecībai pret grīdas laukumu dzīvojamās telpās un virtuvēs jābūt vismaz 1:8.

Vērtējot insolācijas prasības, pirmās instances tiesa minēto argumentu ir vērtējusi *(sk. šī sprieduma 12.6.punktu)* un pamatoti atzinusi, ka attiecīgo noteikumu prasības tiešā veidā nav attiecināmas uz Jelgavas cietumu kā ēku, kas pēc normatīvajos aktos noteiktās būvju klasifikācijas nav atzīstama par daudzstāvu daudzdzīvokļu dzīvojamo namu.

Tiesa pamatoti ņēma vērā, ka atbilstoši Eiropas cietumu noteikumu 18.2.punkta a) apakšpunktam visās ēkās, kurās jādzīvo, jāstrādā vai jāpulcējas ieslodzītajiem, logiem jābūt pietiekami lieliem, lai ieslodzītie normālos apstākļos varētu lasīt vai strādāt dabiskā apgaismojumā.

Ņemot vērā logu konstrukciju un izvietojumu (visās kamerās loga izmērs ir 0,84 m x 0,54 m, tas ir aprīkots ar restēm un režģi un ir vērsts uz cietuma korpusa gaiteni, kurā savukārt ir uz āru vērsts logs ar izmēru 1,34 m x 1,20 m ar atveramās daļas izmēru 0,60 m x 0,60 m, kas aprīkots ar restēm), kā arī līdzīgās lietās konstatēto, tiesa atzina, ka attiecīgajās kamerās ēkas plānojuma un konstruktīvā risinājuma dēļ dabiskais apgaismojums nav pietiekams, jo kameru logi nav vērsti tieši uz āru, bet gan uz korpusa gaiteni, kurā savukārt ir logi, kas vērsti uz āru.

Atbildētāja apelācijas sūdzībā norāda, ka ir jāņem vērā Latvijas ģeogrāfiskais stāvoklis, kas liedz izmantot tikai dabisko apgaismojumu, arī saulaino stundu skaits dienā dažādos mēnešos ir atšķirīgs. Iespējamais dabiskā apgaismojuma trūkums tika kompensēts ar pietiekamu mākslīgo apgaismojumu, turklāt attiecīgajā laika posmā pieteicējs ar rakstiskiem iesniegumiem vērsās gan pie cietuma administrācijas, un pārvaldes, līdz ar to redzams, ka pieteicēja tiesības lasīt un rakstīt netika ierobežotas.

Apgabaltiesa norāda, ka, protams, nevar tikt prasīts, lai dabiskais apgaismojums būtu pieejams ilgāk nekā spīd saule, taču laikā, kad dabiskais apgaismojums ir pieejams, ir jānodrošina tā pietiekama netraucēta iekļūšana telpās. Konkrētajā gadījumā logu izvietojums, lielums un aprīkojums šādu iespēju nenodrošināja.

Apgabaltiesas ieskatā, tas, ka kamerās ir nodrošināts pietiekams mākslīgais apgaismojums, lai apcietinātās personas varētu lasīt un rakstīt, pats par sevi nenozīmē, ka tiek izpildītas Eiropas cietumu noteikumu prasības. Tomēr mākslīgā apgaismojuma kvalitāte ir apstāklis, kas tiek ņemts vērā, nosakot atlīdzinājuma apmēru saistībā ar dabiskā apgaismojuma nepietiekamību.

[33] Pirmās instances tiesa atzina, ka kamerās ierīkotā mākslīgā (mehāniskā) ventilācija izpildīja Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 19.panta piektajā daļā noteiktās minimālās prasības – ventilācija kamerās tika nodrošināta, kā arī netika iegūti pierādījumi tam, ka ventilācijas sistēma (kura ir bez filtriem) piegādāja piesārņotu gaisu, proti, ka āra gaiss pārsniedza tajā esošo piesārņojošo vielu pieļaujamo līmeni.

Pieteicējs neiebilst pret tiesas secinājumu, ka svaigu gaisu kamerā piegādāja ar mākslīgo ventilāciju, taču apelācijas sūdzībā uzsver, ka ventilācija darbojās tikai no plkst. 6:00 līdz plkst. 22:00, atlikušajā diennakts laikā pieteicējs bija spiests atrasties bezgaisa telpā, tādējādi arī tika traucēts pieteicēja miegs.

Atbilstoši iestādes sniegtajai informācijai kameru mākslīgo ventilāciju nodrošināja nosūces un pieplūdes ventilācijas sistēma, kura tiek darbināta saskaņā ar grafiku, proti, katru dienu no plkst. 6:00 līdz plkst. 22:00, bet pie gaisa temperatūras virs +24C – visu diennakti.

Izvērtējot pieteicēja iesniegumu saturu, konstatējams, ka attiecībā uz mākslīgo ventilāciju pieteicējs ir sūdzējies tikai par gaisa piesārņojumu filtru trūkuma dēļ, un attiecīgo argumentu ir vērtējusi gan iestāde, gan pirmās instances tiesa. Pieteicējs nebija sūdzējis par to, ka naktī ventilācijas sistēma nav darbojusies, tādējādi radot miega problēmas.

Konkrētajā gadījumā nav pamata uzskatīt, ka pieteicējs, izvērtējamajā periodā atrodoties cietuma kamerās, būtu jutis diskomfortu saistībā ar ventilācijas neesamību naktī un būtu par to sūdzējies. Tieši pretēji – gan 2014.gada 22.maija iesniegumā *(lietas 1.sējuma 93.lapas otra puse)*, gan pieteikumā *(lietas 1.sējuma 7.lapas otra puse)* pieteicējs iebilda tieši pret to, ka gaisa ventilācijas sistēma, kura rada pastāvīgu rūcošu skaņu, tiek darbināta praktiski visu laiku un tikai retos gadījumos tiek pa nakti izslēgta. Līdz ar to pieteicēja apgalvojumi par miega trūkumu gaisa kvalitātes dēļ naktī ir acīmredzami nepamatoti.

[34] Pirmās instances tiesa pamatoti, atsaucoties uz attiecīgajām tiesību normām un tiesu judikatūru, atzina, ka no normatīvajiem aktiem neizriet atbildētājas pienākums nodrošināt ieslodzīto personu ar bezmaksas vidējo izglītību, algotu darbu, iespēju apgūt viņus interesējošos tālākizglītības kursus un mācīties valsts valodu, kā arī apmeklēt sporta zāli. Atsevišķi ierobežojumi (apmeklēt bibliotēku, lai ar tās datorā instalētās programmatūras palīdzību apgūtu latviešu valodu, apmeklēt sporta zāli) tika noteikti, ievērojot Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 11.panta ceturtās daļas nosacījumus, ka apcietinātos izvieto atsevišķi no notiesātajiem. Pieteicējs nav iebildis pret pārvaldes lēmumā ietverto apgalvojumu, ka viņam ir bijusi nodrošināta iespēja reizi trīs dienās (1 - 1,5 h) nodarboties ar fiziskajām aktivitātēm ikdienas pastaigas laikā speciālā ar sporta inventāru aprīkotā pastaigu laukumā. Pieteicējs savā pieteikumā pats ir apliecinājis *(sk. lietas 1.sējuma 27.lapa),* ka ir piedalījies vismaz 10 cietuma organizētajos pasākumos, un pieteicējs nav minējis tādus konkrētus pasākumus, kurus cietuma administrācija ir rīkojusi, bet kuros pieteicējam bija nemotivēti liegts piedalīties.

Vērtējot, vai iestāde pamatoti liegusi pieteicējam „biedroties" ar citiem apcietinātajiem pastaigu laikā, tiesa ir pamatoti atsaukusies uz noteikumu Nr.800 34.11.apakšpunktu, atbilstoši kam apcietinātajam ir aizliegts sazināties ar apcietinātajiem, kas izvietoti citās kamerās. Pieteicējs savu tiesību pamatošanai atsaucas uz apstākli, ka vairākos gadījumos apcietinātie ir savā starpā sazinājušies – dievkalpojumos, koncertos un citos pasākumos. Apgabaltiesa norāda, ka pieteicējam nav tiesību prasīt, lai iestāde pieļauj apcietinājumā turēšanas režīma pārkāpumu tikai tādēļ, lai citā reizē tas, iespējams, ticis pieļauts.

Nav motivēts un saprotams apelācijas sūdzības arguments, ka, liedzot iespēju apgūt valsts valodu un apmeklēt cietuma bibliotēku, pieteicējam ir bijusi liegta iespēja komunicēt ar iestādi utt.. Pieteicējs nav norādījis, kādā veidā valsts valodas

neprasme viņam ir liegusi īstenot savas tiesības tādā veidā, kas radījis būtisku cilvēktiesību aizskārumu. Tieši pretēji, atbilstoši Tiesu informatīvās sistēmas datiem, pieteicējs ir aktīvi izmantojis savas tiesības vērsties ar dažādiem iesniegumiem pārvaldē un citās iestādēs, kā arī ar pieteikumiem tiesā.

[35] Pirmās instances tiesa nav konstatējusi pārkāpumu, pastaigu laukumā neierīkojot signalizācijas pogu. Pieteicējs savā apelācijas sūdzībā minētajam secinājumam nepiekrīt, norādot, ka, ievērojot pieteicēja vecumu, viņam varēja rasties nepieciešamība signalizācijas pogu izmantot un viņš citu vidū nav tik liela autoritāte, lai varētu klaigāt un dauzīties pie pastaigu laukuma durvīm.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka Eiropas cietuma noteikumi pieņemti, lai Eiropas Padomes dalībvalstis savos likumos un praksē vadītos no tajos ietvertajiem principiem. Lai gan šiem noteikumiem nav saistoša rakstura, tomēr tie uzliek stingrus morālus un politiskus pienākumus dalībvalstīm, kas tos pieņēmušas *(sk. Satversmes tiesas 2001.gada 19.decembra sprieduma lietā Nr.2001-05-03 secinājumu daļas 6.punktu)*.

Eiropas Cietumu noteikumu 18.2.punkta „c" apakšpunkts noteic, ka visās ēkās, kurās jādzīvo, jāstrādā vai jāpulcējas ieslodzītajiem, ir jābūt ierīkotai signalizācijas sistēmai, kas ļauj ieslodzītajiem nekavējoties sazināties ar ieslodzījuma vietas darbiniekiem. Atbilstoši šo noteikumu 18.3.punktam saistībā ar 18.2.punktā minētajiem jautājumiem attiecīgās valsts tiesību aktos nosaka īpašu prasību minimumu. Atbilstoši Eiropas Cietumu noteikumu 52.4.punktam dalībvalstīm jānodrošina, ka ieslodzītie jebkurā laikā, arī naktī, var sazināties ar ieslodzījuma vietas darbiniekiem.

Konkrētajā gadījumā konstatējams, ka nacionālo tiesību normas nenoteic, ka pastaigu laukumiem jābūt aprīkotam ar signalizācijas pogām. Savukārt Eiropas Cietumu noteikumiem nav tieša saistoša rakstura, bet tie nosaka vēlamos standartus, uz kuru prasību noteikšanu nacionālajā tiesību regulējumā dalībvalstīm ir jātiecas.

Kā tas izriet no lietas materiāliem, cietuma administrācija arī cenšas pildīt Eiropas Cietumu noteikumos ietvertos vispāratzītos principus attiecībā uz drošības nodrošināšanu, iestrādājot kamerās signalizācijas pogas. To, ka kameras ir aprīkotas ar signālpogām, savā apelācijas sūdzībā apliecina arī pieteicējs.

Konkrētajā lietā vērā ņemams tas, ka signalizācijas pogu neesamība pastaigu laukumos nav radījusi pieteicējam kādu konkrētu apdraudējumu vai tiesību aizskārumu. Apelācijas sūdzībā norādītie apsvērumi par iespējamo drošības apdraudējumu ir tīri hipotētiski, tāpēc nav ņemami vērā. Pieteicējs nav spējis uzrādīt nevienu nopietni vērā ņemamu apstākli, kas liecinātu, ka strīdus periodā tikusi apdraudēta pieteicēja drošība un veselība tā iemesla dēļ, ka pieteicējs nav varējis sazināties ar cietuma personālu, izmantojot izsaukuma pogu vai citā veidā (klauvējot vai saucot ar balsi).

[36] Ievērojot minēto, secināms, ka laikposmā no 2013.gada 18.februāra līdz 2014.gada 14.martam visu trīs norādīto apstākļu kopums – tiesību uz privātumu nenodrošināšana tualetes apmeklējuma laikā, neatbilstoša kameras platība un nepietiekams dabiskais apgaismojums – pastāvēja tikai laikā no 2013.gada 30.aprīļa līdz 2013.gada 14.oktobrim (izņemot laikposmu no 11.maija līdz 28.maijam), proti, 149 dienas. Divu apstākļu kopums – tiesību uz privātumu nenodrošināšana tualetes apmeklējuma laikā un nepietiekams dabiskais apgaismojums – pastāvēja laikā no 2013.gada 28.aprīļa lūdz 2014.gada 13.maijam (izņemot norādītos periodus, kad pieteicējs attiecīgajās kamerās neatradās). Savukārt laikā no 2013.gada 18.februāra līdz 2013.gada 27.aprīlim atzīts tikai viens apstāklis – tiesību uz privātumu nenodrošināšana tualetes apmeklējuma laikā.

Ar spēkā esošu tiesas spriedumu jau ir noteikts atlīdzinājums saistībā ar privātuma nenodrošināšanu tualetes apmeklējuma laikā pārbaudāmā perioda daļā – 500 *euro*. Taču minētais apstāklis nepamatoti ir ticis vērtēts izolēti no visu apstākļu kopuma.

[37] Nosakot atlīdzinājuma apmēru, apgabaltiesa, papildus pirmās instances tiesas spriedumos ietvertajiem apsvērumiem *(sk. šī sprieduma 5.3.-5.9. un 12.11.-12.14.punktu)*, ņem vērā apstākli, ka pieteicējs kamerā Nr.317 tika ievietots pēc paša lūguma *(sk. šī sprieduma 28. un 30.punktu)*, tai pat laikā nevar neņemt vērā faktu, ka iestādei bija tiesības atteikties šādu lūgumu apmierināt un iestāde šādi vēlāk arī rīkojās *(sk. lietas 1.sējuma 152.lapa)*. Apgabaltiesa ņem vērā, ka pieteicējs nevarēja ietekmēt to, lai kamerās tiktu nodrošināti citi uzturēšanās apstākļi, tai pat laikā bez ievērības nav atstājams apstāklis, ka ar sūdzību par pietiekama privātuma nenodrošināšanu tualetes apmeklējuma laikā pieteicējs vērsās pārvaldē tikai 2013.gada 20.decembrī, bet ar sūdzību par pārējiem apstākļiem – tikai 2014.gada 28.aprīlī, lai arī šādos apstākļos atradās sākot no 2013.gada 18.februāra. Tātad pieteicējs nav darījis visu no viņa atkarīgo, lai savlaicīgi novērstu prettiesiskās situācijas turpināšanos. Apgabaltiesa arī ņem vērā, ka atbilstoši pārvaldes sniegtajai informācijai *(lietas 1.sējuma 187.lapa)* visās cietuma 4.korpusa kamerās līdz 2014.gada martam tika veikti sanitārā mezgla norobežojuma rekonstrukcijas darbi, paaugstinot sanitārā mezgla norobežojumu – tātad iestāde reaģēja uz attiecīgajām ieslodzīto sūdzībām un veica attiecīgus pasākumus prettiesiskās situācijas novēršanai vēl pirms 1.lēmuma pieņemšanas attiecībā uz pieteicēju. Taču nav konstatējams, ka iestāde būtu savlaicīgi veikusi pasākumus, lai uzlabotu dabisko apgaismojumu kamerās.

Vērtējot iestādes rīcības pamatojumu un motīvus konkrētajā gadījumā, apgabaltiesa konstatē, ka iestādei nebija iepriekšēja nodoma pazemot pieteicēju vai tīšām radīt viņam ciešanas. No lietas materiāliem un no pieteicēja paskaidrojumiem neizriet, ka pieteicējs attiecīgajās kamerās tika ievietots tieši tamdēļ, lai viņu spīdzinātu vai pazemotu. Tāpat ir ņemams vērā, ka turēšanas apstākļi šajās kamerās tieši nav saistīti ar iestādes darbību vai bezdarbību, jo kamerās pietiekams dabiskais apgaismojums un privātums sanitārajā telpā netika nodrošināts attiecīgā cietuma korpusa plānojuma un konstruktīvā risinājuma dēļ. Līdz ar to nav konstatējama iestādes nodoms pazemot pieteicēju un tieši pieteicējam radīt

cietsirdīgus uzturēšanas apstākļus.

[38] Rezumējot minēto, kā arī ievērojot, ka pieteicējs norādītos apstākļus jau ir izcietis, un šāda tiesību aizskāruma gadījumā nav iespējama iepriekšējā stāvokļa atjaunošana izskatāmajā gadījumā nav piemērojams, tāpēc ir jālemj par citu morālā kaitējuma atlīdzināšanas veidu.

Vienlaikus apgabaltiesa nepiekrīt iestādei, ka izskatāmajā lietā kā atlīdzinājuma veids būtu nosakāma rakstveida atvainošanās. Apstākļos, kad tika aizskartas pieteicēja pamattiesības, turklāt aizskārums ir bijis ilgstošs un nav vērtējams kā maznozīmīgs, rakstveida atvainošanās nav atzīstama par adekvātu atlīdzinājuma veidu. Līdz ar to ir pamats lemt par kaitējuma atlīdzinājumu naudā.

[39] Šajā sakarā arī norādāms, ka atbilstoši Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 16.februāra spriedumā lietā Nr.SKA-104/2010 atzītajam, izvērtējot morālā kaitējuma atlīdzināšanas institūta būtību un mērķi un nosakot morālā kaitējuma atlīdzinājumu, ir jāņem vērā arī citos salīdzināmos gadījumos noteiktais atlīdzinājums. Šāds apsvērums izriet no tiesiskās vienlīdzības principa. Proti, ka salīdzināmos gadījumos atlīdzinājumam ir jābūt līdzīgam, bet atšķirīgos gadījumos – atšķirīgam. Šī prasība izriet no tiesiskās vienlīdzības principa (sk. minētā sprieduma 15.punktu). Minētajā lietā Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments arī norādījis, ka tiesa pauž valsts nostāju par aizskarto tiesību un paša tiesību aizskāruma nozīmīgumu. Tādējādi atlīdzinājums demokrātiskā un tiesiskā valstī nedrīkst būt nesamērīgi mazs. Turklāt ir jāņem vērā arī atlīdzinājuma preventīvais mērķis, proti, ka atlīdzinājumam ne tikai jāsniedz gandarījums personai, kuras tiesības tikušas aizskartas, bet arī jāattur iestāde no līdzīgu aizskārumu izdarīšanas nākotnē (sk. minētā sprieduma 18.punktu).

Apgabaltiesa ņem vērā Augstākās tiesas atziņas lietā Nr.A420771210, kurā citastarp vērtēti arī līdzīgi apstākļi attiecībā uz sanitārā mezgla norobežojumu, secinot, ka tualetes norobežojums pats par sevi neveido tādu pārkāpumu, par kuru atlīdzinājums būtu nosakāms naudā, Norādītajā lietā apgabaltiesa, vērtējot kamerā esošo tualetes norobežojumu – norobežota vien ar zilas krāsas polietilēna plēvi, kura nesniedzas ne līdz grīdai, ne līdz griestiem – atzina, ka ieslodzītajiem nav nodrošināti privātuma aizsardzībai atbilstoši apstākļi un ka šādi apstākļi aizskar cilvēka cieņu. Pretēji apgabaltiesas viedoklim, Augstākā tiesa uzskatīja, ka konkrētajā gadījumā tualetes norobežojums pats par sevi pārkāpumu neveido. Pirmkārt, ieslodzījuma vietā ir nepieciešams līdzsvarot drošības un privātuma aizsardzības intereses – no vienas puses, tualetes norobežojums nedrīkst pārlieku ierobežot kameras pārredzamību, bet, no otras puses, tam ir jānodrošina personas cieņu neaizskaroši apstākļi. Ievērojot minēto, nav obligāti nepieciešams, ka norobežojumam ir jāsniedzas no grīdas līdz griestiem. Otrkārt, lietā nav strīda par to, ka ieslodzījuma vietas izvēlētais norobežojuma materiāls nodrošina vizuālo aizsardzību, un sanitārais mezgls ir pienācīgi norobežots no visām pusēm. Līdz ar to Augstākā tiesa nepiekrita tiesas secinājumam, ka norobežojums nebija pienācīgs. Augstākā tiesa norādīja, ka šādos apstākļos nevar uzskatīt, ka pieteicējs nepienācīga sanitārā mezgla norobežojuma dēļ ir bijis pakļauts tādām ciešanām vai grūtībām, kas pārsniegušas to līmeni, kas nenovēršami ir raksturīgs ieslodzījumam *(sk. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 26.februāra sprieduma lietā Nr.SKA-33/2015 9.punktu)*. Minētās atziņas ir attiecināmas arī uz izskatāmajā lietā vērtējamo periodu no 2013.gada 18.februāra līdz 2013.gada 27.aprīlim, kad vienīgais prettiesiskais apstāklis bija tiesību uz privātumu nenodrošināšana tualetes apmeklējuma laikā.

Lietā Nr.A420659811 ar spēkā stājušos tiesas spriedumu par 10 dienu ilgu personas turēšanu cietuma kamerā, kurā nebija pietiekama dabiskā apgaismojuma, pietiekamas ventilācijas, kā arī bija nepienācīgi norobežots sanitārais mezgls, noteikts atlīdzinājums 284,57 *euro*.

Lietā Nr.A420577010 ar spēkā stājušos tiesas spriedumu atzīta par prettiesisku iestādes faktiskā rīcība, nenodrošinot kamerā dabisko apgaismojumu vispār, nenodrošinot ventilāciju, kā nenodrošinot pietiekamu mākslīgo apgaismojumu un tīrību karantīna kamerā. Šādos apstākļos ieslodzījumā esošā persona pavadīja 13 dienas un par to noteikts morālā kaitējuma atlīdzinājums 250 *euro* apmērā.

Savukārt lietā Nr.A420569110 ar spēkā stājušos tiesas spriedumu atzīta par prettiesisku iestādes faktiskā rīcība, nenodrošinot dabisko apgaismojumu 723 dienas un ventilāciju 691 dienu. Vienlaikus šajā lietā ņemta vērā personas līdzatbildība, kā rezultātā morālā kaitējuma atlīdzinājums noteikts 853,72 *euro* apmērā.

Izskatāmās lietas apstākļus salīdzinot ar iepriekš norādīto lietu faktiskajiem apstākļiem, kā arī ņemot vērā, ka visās minētajās lietās morālā kaitējuma atlīdzinājums amplitūdā no 250 *euro* līdz 853,72 *euro* piešķirts nevis par viena apstākļa esību, bet gan par vairāku apstākļu kopumu, apgabaltiesa uzskata, ka šajā lietā pieteicējam morālā kaitējuma atlīdzinājums ir nosakāms 600 *euro* apmērā.

[40] Pieteicējs ir vērsis uzmanību uz to, ka ir nepieciešams ņemt vērā Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi salīdzināmās lietās. Apgabaltiesa tam piekrīt. Turklāt arī Augstākā tiesa norādījusi, ka atlīdzinājuma noteikšanai ir jāņem vērā Eiropas Cilvēktiesību tiesas atzītais, ka, pat ja valsts ir atzinusi cilvēktiesību pārkāpumu, bet noteikusi atlīdzinājumu, kas ir ievērojami zemāks par minimumu, kādu Eiropas Cilvēktiesību tiesa parasti piešķir par attiecīgu pārkāpumu, persona saglabā upura statusu Konvencijas 34.panta izpratnē. Līdz ar to, nosakot atlīdzinājumu, tiesai jāsalīdzina Eiropas Cilvēktiesību tiesas noteiktais atlīdzinājums līdzīgās lietās un jāņem vērā ne tikai Latvijas ekonomiskās iespējas, bet arī tas, ka atlīdzinājums par morālo kaitējumu nedrīkst būt ievērojami zemāks par minimumu, kādu noteikusi Eiropas Cilvēktiesību tiesa salīdzināmās lietās *(sk. Augstākās tiesas 2011.gada 18.februāra sprieduma lietā Nr.SKA-161/2011 17.punktu ar tur minētajām atsaucēm uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2010.gada 20.jūlija spriedumu lietā "Ciorap pret Moldovu"*

un 2006.gada 19.oktobra spriedumu lietā "Tomašić pret Horvātiju", Augstākās tiesas 2012.gada 11.maija sprieduma lietā Nr.SKA-120/2012 9.punktu).

Vienlaikus apgabaltiesa nepiekrīt pieteicējam, ka izskatāmajā gadījumā pieteicējam morālā kaitējuma atlīdzinājums būtu nosakāms vairāk kā 7000 *euro* apmērā, jo, kā noprotams no pieteicēja nostājas, tieši šādu atlīdzinājuma apmēru Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir noteikusi lietā Kadiķis pret Latviju.

Arī šajā sakarā jānorāda, ka 7000 *euro* atlīdzinājums minētajā lietā netika noteikts tikai par to vien, ka ieslodzītajam nebija nodrošināts pienācīgs dabiskais apgaismojums. Pirmkārt, minētajā lietā konstatēts, ka ieslodzītajam dabiskais apgaismojums nebija pieejams vispār, proti, attiecīgajā kamerā nebija loga, pa kuru varētu ieplūst dienas gaisma, kā arī tas, ka sūdzības iesniedzējs atradās ļoti mazā telpā, kura bija ārkārtīgi pārapdzīvota un smacīga, bez dabiskā apgaismojuma un bieži pat bez svaiga gaisa, bez iespējām iziet ārā citādi, kā vien apmeklējot tualeti vai mazgājamo telpu, un kurā nebija gultas, un kur viņš bija spiests gulēt apģērbies uz dēļiem kopā ar citiem arestētajiem; piedevām viņš tika slikti ēdināts un bija izslāpis (sk. sprieduma 56.punktu). Izskatāmajā lietā konstatējams, ka pieteicējs kamerās atradās viens pats vai kopā ar vienu ieslodzīto, pie tam – pamatojoties uz paša izteiktu lūgumu, turklāt kamerā bija ventilācija un pieteicējam bija iespēja doties ikdienas pastaigās.

Līdz ar konkrētajos apstākļos 7000 *euro* atlīdzinājums būtu vērtējams kā nesamērīgs liels un neatbilstošs Latvijas administratīvo tiesu un Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksei.

[41] Ņemot vērā iepriekš norādīto apstākļu un secinājumu kopumu un paturot prātā Eiropas Cilvēktiesību tiesas noteiktos atlīdzinājuma apmērus, apgabaltiesa izskatāmajā gadījumā par atbilstošu morālā kaitējuma atlīdzinājumu atzīst atlīdzinājumu naudā 600 *euro* apmērā. Ņemot vērā, ka ar spēkā stājušos tiesas spriedumu pieteicējam jau noteikts atlīdzinājums 500 euro apmērā, atbildētājai uzdodams papildus izmaksāt pieteicējam atlīdzinājumu 100 *euro* apmērā.

Ņemot vērā, ka pieteicēja samaksātā valsts nodeva par pieteikuma iesniegšanu ir atlīdzināma, pamatojoties uz spēkā stājušos pirmās instances tiesas spriedumu attiecīgajā daļā, savukārt pieteicēja apelācijas sūdzība nav pamatota, pieteicējam nav atlīdzināma valsts nodeva par apelācijas sūdzību iesniegšanu.

R e z o l u t ī v ā d a ļ a

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 304.panta pirmo daļu, 307. un 309.pantu, 329.panta pirmo daļu, Administratīvā apgabaltiesa

n o s p r i e d a

daļēji apmierināt /pers. B/ pieteikumu.

Uzdot Latvijas Republikai izmaksāt /pers. B/ morālā kaitējuma atlīdzinājumu 100 *euro* apmērā par Jelgavas cietuma administrācijas faktisko rīcību, nenodrošinot pieteicējam tiesības uz privātumu tualetes apmeklējuma laikā laikposmā no 2013.gada 18.februāra līdz 2013.gada 25.februārim, no 2013.gada 19.aprīļa līdz 2014.gada 22.janvārim, no 2014.gada 29.janvāra līdz 2014.gada 10.martam un no 2014.gada 13.marta līdz 2014.gada 14.martam, nenodrošinot pietiekamu dabisko apgaismojumu kamerās laikposmā no 2013.gada 28.aprīļa līdz 2014.gada 22.janvārim, no 2014.gada 29.janvāra līdz 2014.gada 19.martam un no 2014.gada 26.marta līdz 2014.gada 13.maijam, nenodrošinot pietiekamu platību laikposmā no 2013.gada 30.aprīļa līdz 2013.gada 10.maijam un no 2013.gada 29.maija līdz 2013.gada 14.oktobrim.

Pārējā daļā /pers. B/ pieteikumu noraidīt.

Spriedumu var pārsūdzēt Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamentā viena mēneša laikā no sprieduma sastādīšanas dienas, kasācijas sūdzību iesniedzot Administratīvajā apgabaltiesā.

Tiesnese referente A.Šteinberga

Tiesneši M.Osmane

V.Poķis